

LJUDSKI TEDNIK

Leto III. - Lir 15. - Jugolir 10. - Din 6. - Poštarna plačana Trst 8. julija 1948 Spediziona in abbon. postale U. o. gruppo Stev. 125

Slovensko ljudstvo na Tržaškem ozemlju je neločljivo povezano s svojim narodom v FLRJ in bo nadaljevalo v okviru OF, na osnovi tradicij narodno-osvobodilne vojne, in v najtesnejši povezanosti z italijanskimi demokratičnimi množicami, borbo za svoje pravice in za demokratične pravice vsega tržaškega ljudstva.

IZ IZJAVE TAJNIŠTVA OF
ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

PO RESOLUCIJI INFORMACIJSKEGA
URADA KP IN PO IZJAVAH CKKP
JUGOSLAVIJE

NAŠA POT

mora biti pot nenehnega
utrjevanja enotnosti, bratstva
in protiimperialistične fronte

Nesoglasje med Informacijskim uradom KP in KP Jugoslavije je močno odjeknilo po vsem svetu in je bilo predmet najrazličnejših kome-tajev. Kako je bilo pričakovati, je svetovna imperialistična reakcija to nesoglasje izkoristila in spretno začela metati v svet fantastične in lažne vesti z jasnimi namenom, da pridobi na terenu s svojo vojnonujuskasko politiko in da odvrne demokratične množice in vso svetovno javnost od perečih vsakodnevnih političnih in predvsem ekonomskih problemov. Ena izmed posebno vidnih značilnosti imperialistične propagande v zvezi z nastajajočimi nesoglasji je trmasto zatiranje, da se protimperialistični tabor ruši in da je Jugoslavija praktično naredila prve korake k izstopu iz demokratične fronte.

Ni mogoče trditi, da ni tej propagandi v prvih dneh nasedel marksizmo, tudi vodilni državniki nekaterih ljudskih demokratičnih držav, kot n. p. Albanije, ki so začeli zavzemati do Jugoslavije čudno stališče.

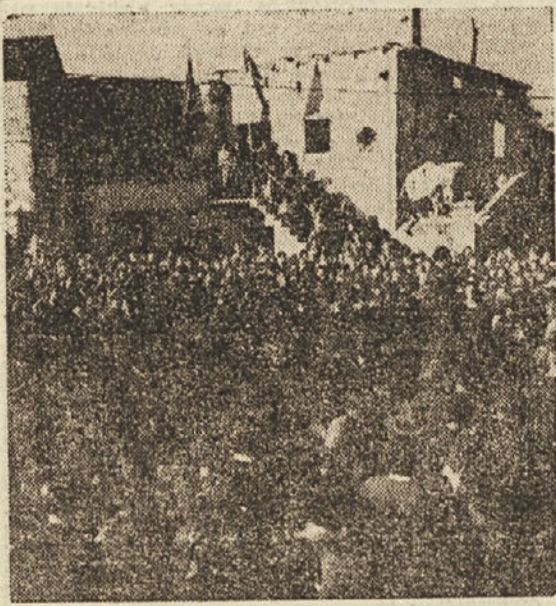
Vendar se je kljub vsem tem naporom imperialistične in notranje reakcije, da poglobi in razšiiri nastalo nesoglasje, začel spor vračati v svoje resnične meje, ki je zgoznil načelno ideološko zadržaja in ki bo tudi v tem okviru moral biti rešen. Tako je n. pr. Bolgarija, ki je sicer z ideološke strani zavzela določeno stališče, podčrtala izjavo, da se njeni prijateljski odnosi do Jugoslavije ne bodo menjali. Podobno izjavo je dala CSR, Madžarska in druge, ravno tako pa tudi Jugoslavija, katere vodilni državniki so poudarili svojo neomajno zvestobo bratški Sovjetsko zvezi na čelu razblinjajo, ostajajo pa še vedno nekatere posledice, ki jih je povzročilo nerazsodno presojanje položaja in ukrepanje nekaterih v prvih dneh nastalega nesoglasja. Mislimo predvsem na posledice na našem Tržaškem ozemlju.

Potrebno je navesti nekaj dejstev: Posebnost položaja naših demokratičnih sil s komunistično partijo na čelu je v večnarodnosti sestavi prebivalstva, ki je dolgo dobo živelo v umetno razpihovanem nacionalističnem nasprotovanju, v teritoriju, razdeljenem v dve področji, katerih eno je pod območjem imperialističnih sil in drugo pod pravo ljudske demokratične Jugoslavije ter se v dejstvu, da so naše demokratične sile na Tržaškem ozemlju v svoji vsakodnevni borbi v direktnem dotiku z vsakovrstnimi agenturami imperializma. Sila in moč naših demokratičnih množic je v enoti in v atski povezanosti Slovanov in Italijanov, ki je nastala v osvobodilni borbi in se okrepila v dneh borbe proti angloameriški imperializmu ter v strnjivosti slovenskega prebivalstva v Osvobodilni fronti. Ofenziva imperialistične reakcije se ves čas razvija ravno proti tej enotnosti v naravno potučenem, se bolj pa v ekonomskem, sindikalnem in drugih področjih.

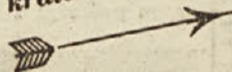
Na ta specifični značaj našega

položaja moramo prvenstveno misliti vsi, ko zavzemamo v tem ideološkem nesoglasju med Informacijskim uradom in KP Jugoslavije stališče in trezno in razsodno moramo računati, da tudi nehoti ne zahajamo na pozicije, ki bi bolj koristile imperializmu in nacionalnemu šovinizmu, kot pa stvari svetovne demokratične fronte. Zato je popolnoma pravilno ugotovil na zborovanju O. F. v Mačkouljah tovariš Pahor Drago, ko je dejal: «Prepričan sem, da bomo najbolje ustregli Stalinu in vsej družini demokratičnih narodov po vsem svetu, če bomo skrbeli, da bomo ostali na svojih pozicijah in če bomo složno kot do sedaj vodili svojo borbo».

Toda zdi se, da so nejasni položaj prvih dni skušali nekateri elementi izrabiti za razpihovanje šovinizma in razbijanje enotnosti slovenskega ljudstva v okviru OF in s tem za razbijanje italijansko slovenskega bratstva, kakor ugotavlja tajništvo OF za Tržaško ozemlje v svoji izjavi v zvezi z resolucijo Informacijskega urada. To izjavo potrjuje tudi nee otnost stalščev in izv. šilnem odboru komu-

V Mavhinhah zborujejo na istem mestu pristaši tako imenovane „Slovenske demokratske zveze“

Na originalu je na stopnicah do bro viden eden od pridigarjev

V Mavhinhah zborujejo pristaši Osvobodilne fronte

nistične partije Tržaškega ozemlja, v katerem sta nastali dve tendenci, katerih vsaka je preložila posebno resolucijo v pretres članstvu in ljudstvu.

Resolucija tov. Babiča pravi v svoji prvi točki, da izvršilni odbor

z zgražanjem ugotavlja poizkuse uničenja enotnosti Partije in demokratičnega gibanja v Trstu. Ti poizkusi se spretno zakrivajo z napadi proti Jugoslaviji, izkoriščajo izjavo Informacijskega urada o položaju jugoslovanske komuni-

stične partije.

Dalje obsoja resolucija poizkuse odvrtnice naših demokratičnih množic od potreb vsakdanje borbe glede vsakdanjih in splošnih upravnih, ki zadevajo življenje našega Nadalevanje na 2. strani

K izključitvi odvetnikov Ferluge in Kukanje

Komaj mesec dni je minilo, odkar sem imel priliko baviti se z očitno nezakonitim postopanjem nekakega tržaškega oblastva (glej Prim. dnevnik z dne 22. maja t. l. št. 903), in že se je dogodil drug tak primer, ki je v nasprotju z vsakim pravnim pojmovanjem, vsaj kakor smo ga vajeni pri nas v Srednji Evropi. Mislim na odlok ravnatelja oddelka za pravne zadeve ZVU, s katerim je izključil slovenske odvetnike dr. Karla Ferluga in dr. Angela Kukanjo od vsakega uradnega poslovanja pred omenjenim sodiščem.

Dogodek, ki je dal povod za ta odlok, je znan: Dr. Ferlu in dr. Kukanja sta bila v znanem procesu proti Prim. dnevniku branilca odgovornega urednika inž. Renka. Takoj v začetku razprave sta v imenu in v interesu svojega klienta zahtevala, da se razprava vrši v slovenskem jeziku, ker obtoženec slabo obvlada italijansko in ker tudi sama svojo braniteljsko dolžnost laže in uspešneje izvršujeta v materinski. Pri tem sta se sklicevala na določbe mirovne pogodbe, po kateri je slovensčina enakopravna italijansčini. Major Bayliss je to zahtevo gladko odklonil, češ da se razprava lahko vrši samo v angleščini ali italijansčini, katera dva jezika on razume. Branilca sta nato ponovno izjavila, da pod takimi pogoji ne moreta izvrševati svoje zagovorniške naloge, kakor jima to velja poklicna dolžnost ter sta zapustila razpravo.

Ce bi bil major Bayliss na predlog obrambe odgovoril približno takole: «Gospoda branilca, v načelu imata prav in jaz sem prvi, ki želim, da se spoštujejo določbe mirovne pogodbe. Zoljubog pa je položaj tak, da jaz ne razumem slovensčine. Če pokličem tolmača, bo razprava trajala še enkrat toliko kot mora. Zgolj

iz razlogov praktičnosti vaju tedaj prosim in pozivljem, da pač zatisnete eno oko in razpravljata v italijansčini, če bi bil tako govoril, bi se bila omenjena branilca najbrže odločila, da razpravljata v italijansčini ter bi bila zaradi ljubelega miru sprejela neprijetno in — lahko rečemo — nehumano dejstvo, da se slovenski človek ne more zagovarjati v svojem jeziku in da ne najde sodnika, ki bi ga razumel. Za odvetnika Ferluga in Kukanjo tak postopek ne bi bil nič novega; saj sta v dvajsetih letih fašizma v tem pogledu pridobila dovolj debel žulj.

Major Bayliss bi bil lahko tako govoril — kot vljuden človek — celó v primeru, da ne bi bilo omenjene določbe mirovne pogodbe. Odločil pa se je za nasprotno postopanje in je enostavno pregazil mirovno pogodbo, na podlagi katere so bili on in druga oblastva poslani v Trst ravno z dolžnostjo, da skrbje za spoštovanje njenih določb.

Takoj nato je sodnik major Bayliss zagrešil drugo nezakonitost: Pustil je obtoženca brez obrambe. Ali more izvrševati svojo dolžnost ali ne, o tem odloča branilec sam, edino on. Vprašam. Kaj bi storil major Bayliss v primeru, da mu branilec izjavi, da se ga je nenadoma ločila vročina in da ni več kos svojih nalogi? Gotovo bi prekinil razpravo, dokler obtoženec, odnosno odvetniška zbornica ne imenuje drugega zagovornika.

Zakaj major Bayliss tega ni storil v danem primeru, ko sta branilca izjavila, da ne moreta izvrševati svoje dolžnosti? Očitno je čutil, da ni pravilno postopal; kajti proti koncu razprave se je tolažil s tem, da je obtoženec sam odslovil svoja dva branilca. In ko je obtoženec to zanikal, mu je v obraz zaludal, da laže.

Pri razpravi obtoženec sme iti mimo resnice, sodnik pa ne. Toda gledj nedoslednost: Teden dni po razglasitvi obsodbe je major Bayliss izdal nov ferman (za turške razmere so najbolj primerni turški izrazi), s katerim sta branilca izključena od vsakega poslovanja pred vsakim sodiščem, in sicer trajno, za nedoločeno čas. Kje je zdaj resnica? Ce je obtoženec sam odslovil svoja dva branilca, kakor je bilo zatrjevano na razpravi, potem vendar ni prav, da nosita posledice omenjena dva branilca! Seveda je izdajatelj fermana (naj mi oprost, ampak res ne najden točnejšega izraza) čutil to neskladnost in je svoj sklep obrazložil s tem, da sta branilca s svojim «robotnim načinom» (modo grossolano) povzročila, da je obtoženec ostal brez obrambe in tako kršila najsvetejšo dolžnost, ki jo ima odvetnik. Ko se je obtoženec pritožil, da je brez svoje krivde ostal brez obrambe, je po izjavi sodnika lagal; zdaj pa isti sodnik trdi, da je to, kar je bila pred osmimi dnevi laž, danes resnica. Vprašam ponovno: Kje je doslednost? Kje je zakon? In — kje je pravica?

Ce je v smislu odloka, ki globi oba branilca, obtoženec po njuni krivdi, torej brez lastne krivde, bil oropan obrambe, potem je vse postopanje nično in bi se moralo obnoviti. Mirne duše prerokujem, da se to ne bo zgodilo. Nismo od večraj! To pa nič ne menja na dejstvu, usoda določenih stvari.

Ostane pa še drugo dejstvo: Doživeli smo, da dva odvetnika, ki se pred sodnikom sklicujeta na zakon in zahtevata to, kar zakon določa, končata s tem, da dobita občutno globo. Z drugimi besedami: Slovenec, ki si danes upa v Trstu želeči, da bi se spoštoval zakon, lahko

pričakuje, da bo njegov nastop sojen kot robot, z odnosnimi posledicami.

Baviti se je treba edino še z vprašanjem: Ali sta imela odvetnika Ferluga in Kukanja prav, ko sta trdila, da v italijansčini ne moreta popolnoma zadostiti svoji poklicni dolžnosti? Povedano je že, da sodnik tega ne more presojati, temveč odvetnik sam. Dobro poznam oba odvetnika osebno in domišljujem si, da italijansčino obvladujem vsaj tako dobro kot ona dva. In bog mi je priča: V svoji materinski in vsaj za 25 odst. laže, hitreje in točneje mislim in govorim nego v italijansčini. Kar velja zame, velja tudi za odvetnika Ferluga in Kukanjo, velja za vsakogar!

Ferman, o katerem tu razpravljamo, pa ne žali samo jurista, ampak tudi človeka. Ali je res potrebno, da sodnik v svojem uradnem poslovanju rabi žaljivke, kakor aladžete» proti obtožencu in «robot način» proti branilcema? Kaj bi le temu dejal duhoviti Churchill, ki zna najostrejšo stvar povedati na tak fin način, kakor to zmore samo angleški gentleman?

In potem antipatično (ni druge besede!) namigavanje odvetniški zbornici, češ odvetniki, kakršna sta dr. Ferluga in dr. Kukanja, ne zaslužijo, da so vpisani v seznamu odvetnikov. Seveda so odborniki odvetniške zbornice prebrihtni, da ne bi razumeli, kam «pes taco molio». Na srečo pa so tudi juristi. Ne bodo upoštevali te človekoljubne pobude. Poleg tega, da so juristi, se morajo namreč tudi zavedati, da se njim kot Italijanom jutri lahko pripeti kaj podobnega. Kolonija ostane kolonija. Vseeno je, če gre za usodo bušmana ali pa kulukajra.

JURIST

Po širokem svetu

KRONIKA

* V BERLINU so skušali ustanoviti ločeno mestno upravo za tri zapadne zasedbene sektorje, proti čemu pa se je uprl mestni svet, ki je pozval medzavezniško nadzorstveno komisijo, naj reši enotnost prestolnice in Nemčije.

* SOVJETSKI DELEGAT v štirilanskem mestnem poveljstvu Berlina (Kommandantur) je izjavil, da ta ustanova ne obstaja več zaradi samovoljnih ukrepov zapadnih velesil in je zato odpovedal svoje sodelovanje.

* ZAPADNE VELESILE so protestirale v Moskvi zaradi blokade zapadnih sektorjev Berlina, s katerimi imajo zapadnjaki zveze samo še z letali.

* NA ZAPADU so objavili izmišljeni tajni načrt, po katerem naj bi berlinski komunisti pripravljali upor, da se polastijo prestolnice. Ta potvorba ima namen preplašiti konservativce in jih še bolj pritegniti k zapadnim velesilam.

* V FRANKFURTU se je 11 deželnih ministrskih predsednikov zapadnih področij Nemčije izkalo predlogom vojaških poveljnikov glede izgradnje zapadnonemške države, ker se bojijo, da bi bili soodgovorni za delitev Nemčije.

* V SOVJETSKEM zasedbenem področju Nemčije so izdelali dveletni gospodarski načrt, po katerem se bo proizvodnja dvignila na 88 odst. predvojnega.

* ZDA so prekinate pošiljanje Marshallove gospodarske pomoči Franciji, Angliji, Švedski in Belgiji, ker te države niso odobrile dvostranskih dogovorov z ZDA o tej pomoči do 3. t. m., kakor so to Američani predpisali.

* KOMISIJA štirih velesil, ki preučuje vprašanje bivših italijanskih kolonij, je predložila poročilo o vprašanju Britancem.

* V ITALIJI na debelo delijo odlikovanja vojakom, ki so se izkazali med vojno v borbi na vzhodni fronti proti sovjetski armadi.

* FRANCIJA bo izdala letos 310 milijard frankov za vojaške potrebe, to je 31 odst. vseh izdatkov, medtem ko je lani potrosila v ta namen samo 27 odst.

* FRANCOSKA socialistična stranka je imela svoj 40. kongres, ki se je izrekel za nadaljnje sodelovanje stranke v vladi.

* ITALIJANSKA socialistična stranka (Nennijska) je imela v Genovi kongres, kjer je zmogala struja sredincev, in so tako prišli v vodstvo stranke večinoma novi ljudje.

* SENATOR PARRI je izjavil, da znaša število padlih italijanskih partizanov 50.000, medtem ko je bilo v Severni Italiji ubitih samo 15.000 fašistov in ne 300.000, kakor bi rad dokazal desničarski tisk.

* ALBANSKA VLADA je odpovedala carinsko unijo in vse gospodarske dogovore, ki jih je sklenila z Jugoslavijo. V 48 urah so morali zapustiti albansko ozemlje vsi jugoslovanski državljani. Jugoslovanska vlada je večkrat odločno protestirala.

* JUGOSLOVANSKA VLADA je ponovno potrdila, da bo vse pravila za podonavsko konferenco, ki se bo začela 30. t. m. v Beogradu.

* VKP (b) SZ ne bo poslala delegacije na 5. kongres KP Jugoslavije, ki se bo začel 21. t. m. v Beogradu.

* GROF BERNADOTTE ni uspel s svojimi mirovnimi predlogi, ki jih Arabci kakor Zidje odbijajo, tako da bo v Palestini ponovno začeli vojni ples dne 9. t. m., ko poteče rok premirja.

* NA FINSKEM je pri volitvah dobila demokratska ljudska zveza, v kateri so komunisti, 29 odst. vseh glasov. Zveza bo ostala v vladni koaliciji.

* AMERISKA VLADA bo poslala v Evropo posebno komisijo, da na mestu preuci vprašanje znižanja valut držav, ki prejemale Marshallovo gospodarsko pomoč.

KRIZA V BERLINU NA VRHUNCU

Na osnovi sklepov londonske konference zapadnih držav o ustanovitvi zapadnonemške države so sklicali trije poveljniki zapadnih velesil, Clay, Robertson in Koenig predsednike vseh 11 zapadnonemških dežel na skupno zasedanje v Frankfurt. Na konferenci so sklopali o naslednjih točkah: spremembe deželnih meja, ki so jih preselele razmejitvene črte zasedbenih področij; sklicanje ustavodajne skupščine zapadnonemške države in volitev poslancev; zasedbeni statut, ki naj določi pravice in oblasti zasedbenih sil in Nemcev. S tem so hotele zapadne velesile naprtiti del odgovornosti za londonske sklepe nemškimi zastopniki.

Toda nemški politiki nečesto biti odgovorni pred svojim narodom za delitev Nemčije in se izogibajo vsakim sklepom, ki bi to delitev potrdili. Menijo, da so velesile povzročile to delitev in da morajo za to same nositi vso odgovornost.

Nemški ministrski predsedniki so se izmaknili predlogom zasedbenih poveljnikov in zaprosili za odlog, ker se bodo sami posvetovali predhodno v Koblenzu.

Toda že prve izjave nemških politikov kažejo, kakšni bodo sklepi nemških ministrskih predsednikov. Celo nemški demokratski voditelj, Reinhold Mayer je izjavil, da je nemogoče sprejeti »dikta« zapadnih velesil, ker navedena vprašanja reši lahko samo ljudska volja. Mayer in socialdemokratski voditelj Fritz Heine odbijata iz strahu pred ljudstvom sprejem ustave, in zahtevata samo »navaden zasedbeni statut«. Heine je namreč priznal, da bi volitve v ustavodajno skupščino ustvarile v sedanjih razmerah opozicijo, ki bi dobila večino in avtomatično potrdila varšavski program ter odbila londonske sklepe.

To previdnost narekuje zapadnonemskim politikom tudi zadržanje SZ, ki ni odgovorila na londonske sklepe s proglasitvijo kake vzhodnonemške države, marveč pušča vse pobude za delitev Nemčije, ki so nepriljubljene pri Nemcih, zapadnim velesilam.

Nemskim ministrskim predsednikom je narekoval zavlačevalno zadržanje tudi težak položaj v Berlinu. Po uvedbi zapadnonemške marke na zasedbenih področjih in zapadnih sektorjih Berlina so odgovorile sovjetske zasedbene oblasti z valutno reformo v svojem zasedbenem področju in v svojem sektorju Berlina. Da bi zaščitile gospodarske koristi prebivalstva na tem področju, so hkrati uvedle zaporo prometa z zapadom, zaradi česar je postal položaj zapadnih velesil v Berlinu, ki leži na sovjetskem področju, nevzdržen. Zapadnjaki oskrbujejo prebivalstvo svojih sektorjev v Berlinu samo še z letali.

Znani francoski zunanje-politični komentator konservativni Pertinax, tako-le opisuje položaj v nemški prestolnici: »Brez dvoma sta skušala generala Clay in Robertson obdržati svoj ugled. Toda danes, ko se je borba med obema valutama izrodila v neke vrste blokado zapadnih sektorjev Berlina, kako neki bosta kos položaju? Imata živil in premoga za 4-6 tednov. Kaj pa potem? Nemogoče je oskrbovati z letali 2 milijona prebivalcev.

Prej ali slej bo Clay prisiljen k naslednji odločitvi: ali zapustiti Berlin ali pa si s silo odpreti pot za oskrbovanje svojih sektorjev Berlina. Ponižanje zapadnjakov utegne biti za mesec dni mnogo večje, kot pa bi bilo pred nekaj dnevi, če bi se sporazumeli z Moskvo, čeprav bi pri tem izgubili kako točko.

Dne 1. julija se je zadnjič sestalo k zasedanju štirilansko mestno poveljstvo (kommandantur) za Berlin. Sovjetski član te ustanove polkovnik Kalinin je namreč izjavil, da je kommandantur izgubila razlog za obstoj, ker hočejo zapadne velesile vsiliti Berlinu, ki je središče sovjetskega zasedbenega področja, zapadnonemško marko. Kalinin je pristavil, da sovjetski zastopniki ne bodo več sodelovali pri tej ustanovi.

Zapadne velesile so odgovorile, da bodo pristopile k organizaciji

svoje kommandanture za tri zapadne sektorje Berlina, kar je silno razburilo nemško prebivalstvo. Svet nemškega ljudstva, ki zaseda na sovjetskem področju, je odločno protestiral proti nesmiselni dokončni delitvi prestolnice na dva dela. Zahteval je razpis plebiscita, na katerem naj se nemško ljudstvo izreče za enotnost Nemčije zlasti pa njene prestolnice Berlina; smešna bi bila ustanovitev »trisektorja« v Berlinu, ki bi bil oddaljen 250 km od »tricones«.

Takemu početju se je uvril celo berlinski mestni svet, v katerem so članj večinoma »zapadno« usmerjeni. Zahteval je, naj se zopet setane medzavezniški nadzorstveni svet za Nemčijo (ki od 20. marca ne zaseda več) in naj prepreči delitev Berlina.

Borba med markama in „blokada“

Položaj v mestu se nenehno slabša. Borba med obema valutama, zapadno in vzhodno marko, se bje že zaradi zemljepisnega položaja v prid druge, zaradi česar ugled zapadnjakov močno trpi. Se pred nekaj dnevi so na črni borzi prodajali novo zapadno marko, za 30 vzhodnih mark, sedaj jo pa dobiš že za dve ali tri. Nevzdržen položaj zapadnih velesil v Berlinu je prepričal Berlinčane o nujnosti, da si nabavijo vzhodno valuto, zlasti še zato, ker sovjetske oblasti pri pobijanju spekulacije aretirajo vsako osebo, ki bi krožila na njihovem področju z zapadno marko.

GEN. CLAY

Naša pot

(Nadaljevanje s 1. strani)
ljudstva. Resolucija poziva tržaško prebivalstvo, da se naprej ostane kakor v preteklosti med najdoslednejšimi borci mednarodnega demokratskega gibanja, ki ga vodi Sovjetska zveza in njen genialni voditelj Stalin, da spor med Informacijskim uradom in CKKPJ ne sme osibiti vezi med Trstom in novo Jugoslavijo. Zato resolucija gov. Babiča ostro obsoja dilemo »za Moskvo ali za Beograd«, ki je v Trstu v interesu imperializma in nacionalizma ter smatra, da se mora nastali spor čim prej rešiti med dvema direktno zainteresiranimi organoma v interesu mednarodne socialistične fronte.

Nasprotno temu Vidaljeva resolucija popolnoma in brezpogojno odobrava sklepe Informacijskega urada. Poziva vse komuniste Tržaškega ozemlja, da zavzamejo tako stališče (ki ga je resolucija gov. Babiča označila za dilemo »za Moskvo ali za Beograd«). Resolucija končno poziva vse člane, — čeprav dogodki kažejo nasprotno — da zavzamejo svoje sile, da se ohranijo enotnost Partije na podlagi popolnega pristanka brez pridržkov na resolucijo Informacijskega urada in da naj osredotočijo svojo pažnjo na ohranitev in utrditev slovensko italijanske unije. Centralni komitet bo na svojem zasedanju 11. t. m. določil dan

Angloameriška letala oskrbujejo zapadne sektorje Berlina s samo najnujnejšimi živili, ne morejo pa prevažati zadostne količine premoga za zapadne berlinske industrije, ki zaradi tega ustavljajo obrate. Hkrati pa zapadnjaki odvažajo iz svojih sektorjev Berlina po 50 ton materiala in strojev dnevno.

Po konferencah, ki so trajale teden dni, so se zapadne sile sporazumele in poslale protestno noto, s katero zahtevajo, da sovjetske oblasti odstranijo predhodno blokado Berlina, nakar naj bi se začela pogajanja za rešitev vprašanja prestolnice.

Ta zorač so zapadnjaki pripravljali z bučno propagando: letalske parade so se množile na berlinskem nebu, pretirane izjave raznih Clayev, Robertsonov in Bevinov in končno zadnji sestanek z maršalom Sokolovskim, za katerega so leti zaprosili, ki se je pa zaključil brez uspešne. Prav tako sta odbili Danska in Indija prošnjo Anglosasov, da bi sprožili berlinsko zadevo pred OZN.

O položaju v Berlinu je izdal maršal Sokolovski naslednje poročilo: »Angloameriške in francoske oblasti so zaradi svojih enostranskih sklepov odgovorne za sedanje stanje v Berlinu. Člani londonske konference, ki so sklenili delitev Nemčije, bi morali pomisliti na posledice svojih sklepov, zlasti pa glede Berlina, ki je gospodarsko in pravno odvisen od sovjetskega zasedbenega področja, v katerem leži. Toda londonska konferenca je hotela rešiti nemško vprašanje v

GEN. ROBERTSON

prid zapadnih velesil in na škodo nemškega ljudstva.

Sovjetske oblasti imajo za svojo dolžnost, da zaščitijo koristi 20 milijonov Nemcev sovjetskega področja proti vsem ukrepom zapadnih velesil, ki bi utegnili razkrajati gospodarstvo sovjetskega področja in »Novoje vremenja«, ki razčlenjuje sklepe varšavske konference, zaključuje: »Samo Sovjetska zveza in države ljudske demokracije so mogle sestaviti o nemškem vprašanju tak program, ki ustreza koristim vseh narodov in dejansko služi miru, demokraciji ter socializmu. Sovjetsko javno mnenje pozorno spremlja spletke v zahodni Nemčiji.«

Dve svetovni vojni

Porurje je eno izmed šestih največjih industrijskih področij na svetu. Ostala so naslednja: atlantsko primorje ZDA, Honšu in Kiuršiu na Japonskem, uralski kombinat v SZ, srednja Anglija in področje, ki obsega severovzhodno Francijo, Belgijo in Luksemburg.

Medtem ko nihče ni oporekal državne pripadnosti naštetih industrijskih področij, pa je vprašanje Porurja zapleteno: Porurje je v obmejnem Porenju in leži v središču stoletnih nasprotij med nemškimi in francoskimi narodom. Zato ima dežela statut, ki ga zgodovinski dogodki periodično postavljajo v pretres.

Ze stara francoska monarhija je s kardinalom Richelieujem (izg. rišlje) skušala preprečiti enotnost Nemčije. Pa tudi za časa republike je bila Richelieujeva politična o poroka osnovni nauk vseh francoskih nacionalistov od Maurrasa do de Gaullea.

Ko je bila v nemško-francoski vojni Francija premagana pri Sedan leta 1871, je Bismark proglasil nemško cesarstvo v Versaillesu. Dva zelo važna dogodka sta se tedaj pripetila istočasno: Nemčija je poleg Alzacije priključila tudi lorenske rudnike železa prav tedaj pa so iznašli nove metode za proizvodnjo železa in jekla, ki označujejo drugo obdobje industrijske revolucije.

Tako smo od leta 1871, do prve svetovne vojne pričel ogromni industrializaciji vsega Porenja vstevši Porurje. Zgodovinski razlogi francosko-nemške borbe za nadzorstvo tega področja se pridružujejo tako še gospodarski razlog, ki postaja vedno važnejši.

Po zlomu Nemčije 1. 1918 je bila glavna skrb francoskih industrijev in generalov, ne samo da priključijo Franciji Alzacijo in Loreno, marveč da tudi zasedejo desni breg Rena in porturski bazen, kjer so največji premogokopi in železarne. Znano je, da se je Anglija vedno upirala tem poskusom Francije, ki si je hotela zagotoviti celinsko nadvlado v Evropi. Znano pa je tudi, da je bila 1. 1923, ko je Nemčija odpovedala plačilo reparacij, prva misel Francozov, da so vojaško zasidli Porurje.

S tem je hotela Francija vzpostaviti pod svojim pokroviteljstvom enotnost med porenjskim premožem in lorensko železno rudo, enotnost, ki je bila pred letom 1918 pod Nemčijo in ki jo je versailleska pogodba razbila. Le-ta je namreč potegnila novo mejo med prvo in drugo teh osnovnih strovin.

Francoska okupacija Porurja je imela dvoje posledic: 1. Nemški kancler (predsednik vlade) Stresemann je začel z akcijo, ki pomeni konec pasivnega odpora Nemcev

enže

Pustolovski izpadi Albanije proti Jugoslaviji

Potres na Japonskem

Stirje močni potresni sunki so opustošili velik del Japonske. Mesto Nukui s 52.000 prebivalci je izravnano z zemljo: samo v pokrajini Fu-Kui je bilo nad štirideset smrtnih žrtev, 9 tisoč ranjenih in okrog 50.000 hiš je bilo do tal porušeni. V sredi mesta Fu-Kui so potresni sunki vrgli cele večinoma lesene hiše v zrak, da so se nato razletele po ulicah. Sledili so močni požari in povodnji. Bližnje vasi in industrijska predmestja je požar do tal pekel. Mesto je skoraj nedostopno, ker je potres porušil vse mostove in železnice. Tudi promet po cestah je težaven, ker so nastale v zemlji razpoke široke od 20-30 cm.

Razlike v tolmačenju marksizma-leninizma, ki so nastale med Informacijskim uradom KP in KP Jugoslavije je nepričakovano izkoristila LR Albanija, ki je s svojim sovražnim nastopom proti Jugoslaviji povzročila oster mednarodno-pravni spor.

Brez predhodnega posvetovanja z jugoslovansko vlado je albanska vlada z enostranskim dejanjem, ki je v nasprotju z vsemi osnovnimi načeli mednarodnega prava o spoštovanju mednarodnih obveznosti, odpovedala dne 1. julija letos vse gospodarske pogodbe in protokole med FLRJ in LR Albanijo ter jih proglasila za neveljavne in neobstoječe. Se prej pa je zahtevala, naj zapuste Albanijo v 48 urah vsi strokovnjaki, tehniki, svetovalci in profesorji, državljani FLRJ, ki jih je jugoslovanska vlada poslala na prošnjo in v sporazumu z albansko vlado, da bi nudili bratško pomoč albanskemu narodu pri obnovi in graditvi albanske države. Vlada LR Albanije je poleg tega ukazala odstranitev vseh slik maršala Tita iz albanskih uradov, se izrekla žaljivo o jugoslovanskem predsedniku vlade ter grdo in surovo nastopila proti jugoslovanskim državljanom.

Jugoslovanska vlada je z več notami odločno protestirala pri vladi LR Albanije in izjavila, da bo albanska vlada odgovorna za vse posledice tega brutalnega in neizzvanega koraka.

Dve osnovni gospodarski pogodbi, na katerih temelje vsi ostali gospodarski sporazumi in protokoli med obema državama sta pogodbi o vskladitvi gospodarskih planov, o carinski uniji in izenačenju valute med Jugoslavijo in Albanijo ter sporazum o gospodarskem sodelovanju med obema dr-

žavama. Pogodbi sta bili sklenjeni za dobo 30 let in jih je mogoče odpovedati samo leto dni pred potekom pogodbenega roka, zaradi česar je albanska vlada surovo in protipravno kršila obstoječe pogodbe.

Pomoč kakor tudi pogodbe, ki jih je nova Jugoslavija sklenila z Albanijo, so okrepile položaj albanske republike proti nakleptom zapadnih imperialistov in zvišale življensko raven albanskega ljudstva. Dejansko je 2/3 dogovorjenega gospodarskega sodelovanja samo pomoč, ki jo je Jugoslavija dala LR Albaniji

Aktivni saldo jugoslovanske pomoči, ki jo je doslej dala Jugoslavija Albaniji znaša 2 milijardi dinarjev. Albanska vlada pa se je izogibala ureditvi odplačevanja kreditov. Od celotnega gospodarskega sodelovanja, ki znaša 3 milijarde 100 milijonov dinarjev je šlo v korist Albanije 80 odst. in samo okrog 20 odst. v korist Jugoslavije. Med drugim je dajala Jugoslavija letno 1 milijardo 500 milijonov dinarjev za vzdrževanje albanske armade, tako da je Jugoslavija dala skupno Albaniji okrog 4 milijarde dinarjev letno, kar pomeni ogromne žrtve za ju-

goslovanske narode. Kjub temu se je albanska vlada vedno izogibala, da bi ponudila za to kako jamstvo.

Iz njenega dosedanjega postopka je razvidno, da albanska vlada ni imela namena dati kakega jamstva, marveč je s svojim odlašanjem in molkom skušala izveliči iz Jugoslavije čim več gmotnih sredstev, potem pa jo na najbolj surov način oklevetati v prepričanju, da se je s tem znebila vseh obveznosti.

Albanska vlada je z odpovedjo pogodb onemogočila delovanje mešanih jugoslovansko-albanskih družb za izkoriščanje petrolejskih vrelcev in rudnikov ter gradnjo električnih central, železnic in tovarn, ki jih je financirala Jugoslavija, katerih dobiček pa je stvarno prejemala albanska vlada. Jugoslovanska vlada si je pridržala samo prepuštevitev koncesij.

Kako nesebično je ravnala Jugoslavija z Albanijo, dokazuje najboljše dejstvo, da so požrtvovalni jugoslovanski narodi nabrali pomoč v znesku 52 milijonov dinarjev za albanske poplavljenice in med drugim dobavili albanskemu ljudstvu 5.000 ton žita in 1.000 ton ovsa v času, ko je bilo v Jugoslaviji glade žita najtežje.

To nesebičnost so priznali sami albanski voditelji na čelu s predsednikom vlade Enverjem Hodžo, ki je še pred kratkim izrekel zahvalo narodom Jugoslavije za njihovo bratško pomoč.

To še bolj dokazuje, kako so iz trte izvita sedanja obrekovanja Albancev, češ da je Jugoslavija imperialistična, ki naj bi izkoriščala Albanijo in naj bi iz nje napravila svojo kolonijo. Res pa je, da so bile albanskim voditeljem značne priprave, ki so privedle do klevetniške gonje proti FLRJ. Ti voditelji so si zato izmislili obtožbe proti Jugoslaviji, da bi omajali zaupanje albanskega naroda v iskreno sodelovanje in pomoč, ki mu jo je nudila Jugoslavija.

To kričanje in obrekovanje pa pomeni, da albanski voditelji ne upoštevajo osnovnih koristi albanskega gospodarstva, marveč da imajo pri njih prednost povsem drugačni razlogi, ki nimajo nič skupnega s koristmi albanskega ljudstva niti s koristmi protimperialističnega demokratičnega tabora.

Grški partizani

PRI RANJENEM PARTIZANU, DOKLER NE PRIDEJO BOLNICARJI, KI GA BODO ODNESELI V BOLNICO.

za košček zemlje

in pripravila pot za Dawesov načrt, lokarnsko pogodbo in za spremembo Nemčije v Društvo narodov. Vse to dela skladno z načeli, ki jih zagovarja francoski zunanji minister, pacifist Briand. 2. Hkrati se razvija v Nemčiji srd in želja po maščevanju nacionalističnih in rasiističnih struj, ki med drugim niso odpustile Franciji, da je uporabila veliko število črnih divizij iz svojih kolonij za zasedbo Porurja. Tako sta se z zasedbo Porurja porajali dve struji, ki se navidezno pobijata, ki pa imata stvarno isti cilj: to sta Stresemannov evropski kolaboracionizem in Hitlerjev nacionalsocializem. Prvi je vodil prvo obdobje nemške revanše, drugi pa je postal edini prvobornilci v njenem dinamičnem dokončnem obdobju.

Stresemannov kolaboracionizem, ki je skušal odstraniti protinemška čustva evropskih narodov, je gradil svojo politiko ne samo z diplomatskimi sporazumi, marveč tudi s približevanjem industrijev različnih evropskih držav. Prav v tem »kolaboracionističnem obdobju« od leta 1926 dalje prihaja do številnih sporazumov med nemškimi in francoskimi, angleškimi, belgijskimi in luksemburškimi industrijami (karteli in trusti) z namenom, da odstranijo konkurenco, padec cen in da si zagotovijo najugodnejše izkoriščanje tržišč.

Gospodarska kriza l. 1929. je z trumami brezposelnih in z bedo porušila kompromis, ki ga je predlagal Briand in ki ga je Stresemann sprejel »z zvijačnimi nameni« (kakor je sam priznal). Nacionalistične struje so prevladale v raznih državah.

V Nemčiji sta centrumaša (katoliška stranka) Breuning in von Papan samo pripravila »pot Hitlerja«, novemu človeku nemškega militarizma in kapitalizma.

Kljub licemerskemu prikrivanju postaja vedno bolj jasno, da hočejo kapitalisti zaneti oborožen spopad in da je množično oboroževanje edino sredstvo, s katerim skuša velekapital odstraniti nevarnost revolucije, ki jo predstavlja milijoni brezposelnih.

Po drugi svetovni vojni se po-

novno postavlja vprašanje Porurja kot osrednji problem evropskega ravnotežja. Kot po prvi svetovni vojni, tako skuša Anglija tudi danes vzpostaviti nemško industrijsko in vojaško silo in jo nadzorovati.

Razloge tega stališča Anglije je pojasnila angleška revija Economist z dne 17. aprila letos, ki jih lahko zgostimo v osem točk: 1. Nemogoče je, da bi razmejitvena črta med SZ in ZDA za vedno delila Nemčijo na dva dela. 2. Nemci menijo, da so žrtve nasprotij, ki vladajo med njihovimi sovražniki. 3. Ni mogoče pomiriti nemško nezadovoljstvo s samimi finančnimi pomočmi, toda prav tako ni mogoče dopustiti vzpostavitve neomejene nenadzorovane nemške sile. 4. Rusi in zapadnjaki tekmujejo, da bi si pridobili naklonjenost nemškega ljudstva, toda prvi imajo prednost zaradi bolj naglih odločitev. 5. Zapadnjaki morajo stati z eno nogo v Berlinu zaradi svojega ugleda. 6. Potrebno je, da se Nemčija čuti enakopraven član zapadnoevropske zveze. 7. Če tem ujemim težnjam ne bodo zadostili, se bo Nemčija pridružila Vzhodu. 8. Da bi Nemčija dosegla enakopravnost med Evropskimi narodi, je potrebno, da se evropske države deloma odrečejo svoji neodvisnosti v prid zapadnoevropski zvezi.

S tako rešitvijo se pa nočejo sprijazniti francoski nacionalistične struje, ki jih danes posebejla general De Gaulle. Francoski nacionalisti že po tradiciji ne verjamejo v učinkovitost pravnih sistemov nadzorstva in se bojijo, da bo obnovljena nemška sila še bolj povzdignila svoj glas in izpodkopala vlogo vodilne celinske države, ki jo hoče igrati nacionalistična Francija v zapadnoevropski zvezi.

SZ kakor tudi komunisti se upravičeno bojijo, da bi zapadno-nemška država bila vključena v gospodarska in vojaška zaveznitva, ki jih sklepajo ZDA z zapadno Evropo in bi tako tvorila oporišče za nov napad proti vzhodnim državam. Upravičeno menijo, da bi po obnovi nemške industrije utegnila ponovno izbruhniti gospodarska kriza, brezposelnost in oživitve nau-

ka o življenjskem prostoru ter pohod proti vzhodu (Drang nach Osten). Tako so se proti london skim sk'epom izrekli skupno De Gaulle in komunisti, kakor tudi SZ, čeprav si v drugih vprašanih odločno nasprotujejo.

Ne smemo pozabiti, da je predvojno zvezniško pogodbo med SZ in Francijo predlagal in tudi sklenil protikomunist Laval in da še danes velja podobna zvezniška pogodba, ki jo je med vojno sklenil protikomunist De Gaulle.

Ameriška „mana“ v stvarnosti

Ameriško zunanje ministrstvo je dne 5. t. m. prekinilo pošiljanje pomoči, po Marshallovem gospodarskem načrtu (ERP) vsem državam, ki do 3. t. m. niso podpisale dvostranskih sporazumov o ERP. To so: Anglija, Francija, Belgija in Švedska.

S tem je ameriška vlada dokazala svoje preziranje do parlamentarnih običajev v teh deželah, katerih vlade niso hotele podpisati teh pogodb, dokler jih narodno predstavnilstvo ne potrdi. (Nasprotno pa Storza ni imel teh obzirov, marveč je pogodbo o ERP nemudoma podpisal ne oziraje se na to, ali jo bo Italijanski parlament odobril, ali ne).

Stvarno gre za dvoje različnih sporazumov: pogodba o gospodarskem sodelovanju, ki jo je podpisalo v Parizu dne 16. aprila letos 16 ministrov zunanjih zadev in trije poveljniki zapadnonemških zasedbenih področij. Drugo so dvostranske pogodbe med ZDA in vsako izmed 16 zapadnoevropskih držav.

Kako težke pogoje vsebujejo te dvostranske pogodbe, je razvidno iz tajne note, ki jo je francoska vlada poslala dne 27. maja ameriškiemu zunanjemu ministru in v kateri protestira proti najvažnejšim določilom ameriškega osnutka, ki so naslednja: 1. Določilo o največjih ugodnostih se razširi tudi na zapadno Nemčijo, Japonsko, Korejo in Trst. 2. Ameriške družbe bodo v Evropi uživale pravno eksteritorialnost, to se pravi, da jim ne bodo mogla soditi redna sodišča, marveč samo mednarodno haško razsodišče, s čimer je Evropa ponžana na stopnjo Kitajske s tujimi koncesijami. 3. Ameriško zunanje ministrstvo ima neomejeno pravico, da sproži pred mednarodnim denarnim fondom izreden postopek za razvrednotenje evropskih valut. 4. Ameriški

vladi je zajamčen prost dostop do surovin, ki so strateške važnosti bodi v evropskih državah bodi v njih kolonijah. Stvarno bodo vsa ležišča surovin, ki jih potrebuje vojna industrija, prišla pod gospodarsko nadoblast Amerike. Z njimi bodo ZDA lahko razpolagale po mili volji.

Končno dopuščajo ti dvostranski sporazumi izredno gibno tolmačenje vključenih določil — v izključno korist ZDA. Ameriški predsednik bo namreč lahko brez predhodnega obvestila prekinil dobavo pomoči — »kadar koli bi menil, da izdana pomoč ni skladna s koristmi ZDA«. To bo lahko odločil na nasvet upravnika ERP-eja za Evropo, Harrimana in 16 ameriških nadzorstvenih komisij, ki bodo zasedale v vseh 16 evropskih prestolnicah in nadzorovale izvajanje ERP-eja. Predsednik ZDA bo tudi lahko kadar koli spremenil politiko in gospodarske ter trgovinske načrte šestnajstih »marshalliziranih« držav.

Iz tega je razvidno, da bodo ameriški zastopniki lahko spreminjali državne proračune »marshalliziranih« držav in da bodo ameriške nadzorstvene komisije uživale vse predprave, ki jih imajo ameriške misije v Grčiji in Turčiji.

Te dni je končno prišel na dan tudi vojaški značaj Marshallovega načrta, ki so ga do sedaj držali v najstrožji tajnosti. Ameriško zunanje ministrstvo je namreč navezalo prve diplomatske stike z zapadnoevropskimi državami, da se dogovori o dajanju vojaške pomoči državam, ki so podpisale bruseljsko vojaško pogodbo (Anglija, Francija in Benelux, Belgija, Nizozemska in Luksemburg). To je prvi korak pri izvajanju predlogov senatne zunanje politične komisije, po katerih naj bi se ZDA pridružile nekaterim regional-

Dunajski živalski vrt proti Marshallu

Pred nekaj tedni je avstrijska vlada prejela veliko zalogo ribjih konserv na račun Marshallovega načrta za pomoč Evropi. Takoj jih je razpečala med potrošnike, ki so jih pa s studom odklonili: conserve so bile pokvarjene in v njih so bili črvi. Zato je avstrijska vlada sklenila, da bo s temi konservami hranila živali v zooškem vrtu v Schoenbrunnu. Toda tudi živali so odklonile to hrano.

Sedaj kroži govorica, da so te zaloge konserv pokupili po zelo nizki ceni črnoborjanci in jih prodajajo avstrijskim kmetom. Neke ameriška časopisna agencija se je celo pohvalila, da so te conserve postale njihova »najpriljubljenejša hrana«.

Vhod v republikanski konvent v Filadelfiji, kjer je bil izvoljen Dewey (izg. djui) za kandidata stranke pri volitvah za bodočega predsednika ZDA. Nad vhom je velik sion, simbol republikancev.

nim vojaškim blokom.

Kaj prinaša prav za prav ameriška pomoč Evropi? Na to vprašanje odgovarja Moskovski boljševik, ki pravi naslednje:

Cedalje bolj očitno je, da Marshallov načrt ne prispeva ničesar k obnovi gospodarske države zahodne Evrope, marveč celo zastruje njihove gospodarske težave, prinaša zmedo v njihovo gospodarstvo ter otežkoča poglabitev koristnih zunanjih trgovinskih stikov.

Vendar vladajoči krogi držav, ki so udeležene v Marshallovem načrtu, poslušno izpolnjujejo ukaze ameriških finančnikov ter kolikor mogoče zavirajo napredek industrijske proizvodnje, samo da bi zagotovili prodajanje ameriških izdelkov. Organizatorji ameriške pomoči ovirajo na ta način proizvodnjo držav zahodne Evrope, hkrati pa hočejo izkoristiti Marshallov načrt kot sredstvo za prepredenje gospodarske krize v ZDA.

Zato vsiljujejo ameriški monopol Evropi blago, za katero ne vedo, kam bi z njim. V Francijo uvažajo ameriške letalske motorje, ki so skoraj dvakrat dražji od francoskih; v Italijo in Avstrijo traktorje in avtomobile, čeprav jih ti dve državi sami izdelujeta; v Belgijo tekstilije in opravo, ki jih lahko Belgija sama izdeluje. Danes so prisiljeni zmanjšati uvoz potrebnih surovin, da bi se povečal uvoz luksuznih predmetov.

Značilno je, da je ameriški Kongres pri proučevanju kreditiranja Marshallovega načrta sprejel tudi poseben dodatek, da morajo namreč evropske države obvezno odkupiti mleko v prahu za 65 milijonov

(Nadaljevanje na 4. stran)

Po tržaškem ozemlju

KRONIKA

in to prav pri Sv. Jakobu. Seveda so mu jih ljudje kmalu naložili, da jih bo imel za svoje izživane. Za nekaj časa dovolj. Policija pa je aretirala nekoga moškega, ki ga je videla v skupini ljudi, ki so bili tam blizu.

* **USTANOVNI OBCNI ZBOR** je imela v nedeljo Zveza ES za gradbeno stroko.

* V **PADRICAH** bo v nedeljo prostava za letnice onstojajoč pravečnega društva »Slovan«.

* **HUDO NEURJE** se je zneslo nad Trstom v ponedeljek zvečer. Ker so se zamašili odtočni kanali, je voda poplavlila nekatere prilične prostore; v pristanišču je poškodovano nekatere ladje; polomilo je drogeve električne napeljavne, tako da so nekateri predeli ostali v temi. Precej škode je pa nastalo tudi pri zaslonjalih nad izlozobami in drugod.

* **FASISTICNI GRŠKI** postanik je bil v Trstu in gospoda Miani in Palutan sta ga zelo prijazno sprejela in mu privedla na gradu večerjo. Grški fašist se je seveda izkazal hvaležnega z izjavami, češ da je Trst popolnoma italijansko mesto in da upa, da ne bo več pregraj pri Devinu, ko bo prišel drugič. Mi pa upamo, da bo prišel dan, ko taki fašisti ne bodo več hodili po svetu in ko bodo z njimi vred izginili tudi tisti, ki se jim klanjajo.

* **ATI (Agenzia Triestina Informativa - Tržaška poročevalska agencija)** je tožila družbo SET, lastnico časopisa »Giornale di Trieste«, ker je ta objavljala nekatere vesti, ki jih je razširila ATI, ne da bi navajal vir. SET se je obvezala, da bo plačala priobčene vesti in ATI je sprejela na znanje, da je SET ravnala le av dobri veris.

* **ZA »PRIMORSKI DNEVNIK«** prihajajo neprestano prispevki za poravnane krivične globe. Naše ljudstvo izraža na ta način svojo solidarnost s časopisom, ki se je vedno boril za pravice Slovencev na Tržaškem ozemlju.

* **ZA POLICIJO IN NE ZA VOJNE OSKODOVANKE** so nova stanovanja. Tako so se dogovorili na občini z vojaško upravo. Od 759 že končanih stanovanj mora občina odstopiti 25 odst., od drugih 750, še nedokončanih pa 30 odst., skupaj torej 413 stanovanj za policijo! Vojni oskodovalci pa naj še naprej živijo v luknjah — če je to sploh še kako življenje. Tako je v našem policijskem mestu.

* **NA ZELO DEMOKRATSKI NACIN** so podali službo odvratniku Mianiju kot župana in profesorju Schiffrerju kot podpredsedniku cone.

* **TUDI »DON CHISCIOTTE«**, humoristični tednik, ki izhaja v Kopru, ne sme več prihajati v Trst. Menda je preveč žalil tukajšnje vojaško upravo. (Saj smo že rekli, da resnica v oči bode).

* **MORSKEGA PSA**, ki je bil 2,20 m dolg in 30 kg težak, so ujeli blizu Trsta. Rep so izročili luškemu poveljstvu. Kot znano, plača luško poveljstvo za vsakega ujelega morskega psa nagrado a za dokaz je predložiti rep; ostali del pa ribiči prodajo kakor pač vedo.

* **SENATOR RESTAGNO** se je udeležil in menda celo vodil neko demokristiansko zborovanje v Trstu. Malo prej pa je imela v pomorski postaji zborovanje neka demokristianska iz Italije. Za nas pa ni na razpolago pomorske postaje. Kaj šele da bi smel priti na naša zborovanja kdo izven meja STO-ja. Vojaška uprava pa trdi, da je do vseh enako pravična. (Vendar se zdi, da zadaje čase trga krinko s svojega obraza in da svojega sovrštva odslej ne bo več prikrivala).

* **TIHOTAPLENJE** mora biti še kar donosen posel v Trstu. Pogosto se namreč sliši o prijetih in kaznovanih tihotapljenih. Toda tudi pri tem dobi človek vtis, da gre le za manjše grešnike — večji so pa ugledni člani človeške družben, ki uživajo razne časti.

* **TUDI PRI SV. VIDU** so ustanovili slovensko prosvetno društvo.

Vojaška uprava odpravlja sindikalno svobodo

Ofenziva, ki jo je sprožila anglo-ameriška vojaška uprava proti vsemu demokratičnemu gibanju, narašča iz dneva v dan. Napad se vrsti za napadom. Pri tem početje uživa vojaška uprava vsi peno reaktivne reakcije od raznih svetov in »ladarstev« z Akvedota in Cavane pa do veleindustrijev in Delavske zbornice. Ta ofenziva ima različne oblike — ali vržejo naše organizacije iz njihovih prostorov, ali ne dajo na razpolago prostorov za naša zborovanja, ali preprečujejo uporabo slovenskega jezika, ali obsojajo s krivičnimi globami naš tisk, ali obsojajo naše sindikaliste — končni cilj je vendarle vedno isti: zadelati in čim bolj oslabilo demokratično fronto tržaškega ljudstva.

V torek popoldne se je spet dogodila našemu delavstvu in naši sindikalni organizaciji krivica, ki bržkone prekaša vse dosedanje. Na ukaz vojaške uprave so bili aretirani tovarniški odbori treh največjih tržaških tovarn, in sicer šest tovarštev iz strojne tovarne Sv. Andreja, štirje iz ladjedelnice Sv. Marka in pet iz ladjedelnice Sv. Roka. Dolžijo jih odgovornosti za vrsto nedavnih kratkih stavk v omenjenih industrijskih obratih, ker so organizirali te stavke, kot navaja člen 502. italijanskega zakona, »z edinim namenom vsiliti delodajalcem druge pogoje kot do-

V prejšnji številki Ljudskega tednika smo pomotoma pozabili navesti, da je članek »Primorska ljudska noša« napisal Dr. BORIS OREL, ravnatelj Etnografskega muzeja v Ljubljani.

govorjene». Nadalje baje dejavnost članov tovarniških odborov krši pravice delodajalcev. Uradno poročilo pravi nadalje, da je vojaška uprava vedno kazala razumevanje za delavski razred in da je ukrep proti določenim sindikalnim voditeljem potreben, kajti njih dejavnost ni bila v skladu z resničnimi koristimi organiziranih delavcev.

To poročilo je seveda tako, da mu bodo ploskali delodajalci, Delavska zbornica in pa mladenci, ko bodo videli, kako lepe sadove rodi njih razbijalsko delo ob vsestranski opori oblastev.

Stvar se je začela na zelo pretkan način, z odstranjevanjem slovenskih napisov pri Sv. Marku. Po tej provokaciji je bilo začasno odpuščenih z dela 17 delavcev, od katerih se bo moralo 8 zagovarjati pred sodiščem, češ da so delali nasilje članom Delavske zbornice. Ker sta delavcem na zborovanju prikazala provokacijo, sta bila odpuščena z dela predsednika tovarniških odborov tov. Dapretto in Zaccaria. Ko je delavstvo na to nesramno provokacijo odgovorilo s stavko, so izdali nalog za aretacijo

Ameriška »mana« v stvarnosti

(Nadaljevanje s 3. strani)

dolarjev. O kakovosti prehrabene pomoči Evropi priča tudi dejstvo, da so med blagom, ki je prispelo v Avstrijo na podlagi Marshallova načrta tudi konzerve, pripravljene iz ribe, katero uporabljajo v Ameriki kot gnojilo.

Nedvomno je, da bo nadaljnje izvajanje Marshallova načrta privedlo do še večjega zaslužjevanja gospodarstva 16 držav — udeležencev v ameriškem kapitalu. Suženjski pogoj in enakopravnih dvostranskih sporazumov so značilni tudi zaradi tega, ker ZDA odločno prepovedujejo svojim klientom izvoz vrste pridelkov v vzhodno Evropo, kar pomeni za zahodno evropske države izgubo surovin in življenjskih potrebščin, ki bi jih lahko dobile iz vzhodne Evrope v zamenjavo za svoje predmete.

V svetu teh dejstev je samo po sebi umevna vzemirjenost med širokimi krogi držav Evrope v zvezi z izvajanjem Marshallova načrta. Narodi teh držav so si vedno bolj na jasnem, kako težke posledice prinaša ameriška »pomoč«.

vseh treh tovarniških odborov največjih industrij.

Ukrep, ki ima očiten namen zadati kar najhujši udarec Enotnim sindikatom, nas čisto spominja razmer v De Gasperijevi oziroma Scelbovi Italiji. Tankaj že razmišljajo o ukrepih, — in jih že tudi uvajajo, — ki naj popolnoma zatro sindikalno svobodo. Vojaška uprava se v vseh ozirih — naj gre za ekonomske razloge ali pa za odrekanje po mirovni pogodbi priznane pravice uporabe slovenskega jezika — vedno postavi na stran

delodajalcev in provokatorjev in se sploh nikoli ne vpraša, če ni Zapreti je treba tovarniške odmoče pravice na strani delavcev, bore, če je delavstvo stakalo iz protesta za krivice, ki so mu bile storjene. Nikogar pa niso zaprli, ko je Delavska zbornica napovedala svojo provokatorsko zaporo. S takimi ukrepi hoče vojaška uprava ponovno odvrti pozornost delavstva na take nevarnosti, kot je n. pr. odprava zapore odpustov. Delodajalci bi lahko na ta način lažje ribarili v kalnem.

Vsi ti napadi pa bodo le še bolj strnili vse demokratično ljudstvo. Borba naših delavcev bo vedno uživala vso zaslabo med vsem ljudstvom. Kajti, ko se delavski razred bori za svoje pravice, ima opraviti v bistvu z istim sovražnikom, ki se zaganja v ljudstvo s tem, da mu odreka njegove kulturne, nacionalne in politične svoboščine. Po hujših udarcih bo vse ljudstvo le še bolj strnjeno. Kakor je že enkrat premagalo fašizem, tako bo strlo tudi novega sovražnika.

Masilno so vrgli upravi Primorskega dnevnika in »Il Lavoratore« iz njunih prostorov

Ko sta se uredništvi »Primorskega dnevnika« in lista »Il Lavoratore« preselili v nove prostore v tiskarni na ul. Montecchi, sta v starih prostorih na trgu Goldoni ostali še obe upravi. V teh prostorih je bila do leta 1943 fašistična organizacija *Dopolavoro bancari e assicuratori*, leta 1943 pa se je vselila tja »Adria Zeitung«. Po vojni sta se v te prostore vselila »Primorski dnevnik« in »Il Lavoratore«. Dasi niti sodišče niti stanovaljski urad nista izdala nikakih ukrepov proti omenjenima listoma, si je organizacija ENAL preobdelala zagotovilo ustanove »Società editrice Il Piccolo«, da bo dala prostore v najem, pri sodišču pa dekret o sodni deložaciji vseh prostorov. Tako so prišli s tem dekretom v petek zvečer gospodje od ENAL-a naslednika fašističnega Dopolavora, da bodo zahtevali takojšnjo izpraznitev prostorov. Upravi obeh listov nista bili o vsem tem sploh obveščeni in v uradu ob tisti uri ni bilo nikogar. Naslednje jutro so se enačevci vrnili in zahtevali deložacijo do 11. ure. Nič ni pomagalo zatrjevanje upravnega zastopnika »Lavoratore«, da ima uprava lista sodno priznano pravico ostati v teh prostorih. Sodni eksekutor je grozil, da bo dal prostore izprazniti s silo. Upravi sta se nasilju ukončili in se unaknili v začasne prostore na ul. S. Francesco 20.

Ves način, kako so obe upravi vrgli iz njunih prostorov, jasno priča o novi krivici, ki se je zgodila našemu časopisju. Po slavnici

obsojbi odgovornega urednika »Primorskega dnevnika« se zdi, da se sme že vsakdo zaletavati v naše časopisje kot v nekaj, kar nima nikake pravne zaščite več. Ne da bi se spuščali v razpravljanje o nepravilnosti sodne odredbe, lahko pač samoj ugotovimo, da gre tu le za uslugo reakciji. To potrjuje že sama izjava funkcionarja ENAL-a, ki je zastopnikom obeh uprav dejal, da bo s pomočjo bande z Akvedota poskrbel za izpraznitev prostorov, če se ti ne izpraznijo

do 11. ure. V ostalem so ti lopovi že prej vdrli v prostore in razobesili zastave. Te zastave so še pozneje visele raz oken, kjer je bil prej »Lavoratore« kot znak — slavne zmage.

Vojaška uprava pa je tudi pokazala, kako ji je pri sreči Zveza partizanov Tržaškega ozemlja, za katero je nemogoče dobiti prostore v središču. Bančni in zavarovalni uradniki, ki so člani ENAL-a, so pa takoj dobili prostor. Toda tak je pač tukaj »sistem vladanja«.

V nedeljo v Mačkovljah

TOV. PAHOR DRAGO GOVORI NA TABORU OSVOBODILNE FRONTE

S tržaškim velesejmon ne mislijo resno

Cez dva meseca se bo pričel tržaški velesejmon. Po lanski podobni prireditvi se je pokazalo, da bi imel Trst vsako leto prav zanimiv velesejmon, saj predstavlja za trgovski svet eno najprivlačnejših točk. Mislili smo, da bodo prireditelji uporabili vse lanske izkušnje in dolgoletno prakso drugih velesejmonov za prireditve, ki bi lahko bila kar najmanj nepopolna. Toda opažamo prav nasprotno.

S pripravami za velesejmon se prirediteljem nikamor ne mudi. Tudi vabilo se niso poslali vedesepem se prireditve nikamor ne mudi, Tudi vabila se niso poslali nikomur, dasi je znano, da potrebuje vsak aktivni udeleženec velesejma mnogo časa že samo zaradi ureditve raznih formalnosti; kjer pa je še potem čas za prevoz in ureditev razstavnega prostora ter namestitve razstavljenega blaja.

Uprava velesejma je že doslej zagrešila nekaj neodpustljivih napak. Ves propagandni material je pripravljen le v italijanski (da bi mislili na enakopravnost slovenskega jezika — kje neki!). Tudi pravilnik je objavljen le v italijanski, angleški in francoski. Popolnoma prezirajoč tržaško zaledje so mislili, da je nepotrebno objaviti omenjeni pravilnik tudi v kakem slovanskem jeziku.

Sicer pa je ta splošni pravilnik tak, da bolj ovira kot pa pospešuje dotok tujih razstavljalcev. Tako morajo razstavljalci vložiti prošnje za udeležbo na razstavi

vsaj mesec dni pred otvoritvijo. O sprejemu odloča nenadzirljivo družba sama. Če se razstavljalcev odprave udeležbi, mora to javiti najmanj 15 dni pred otvoritvijo, družbi pa vsakekora plačati tri petine določene pristojbine.

Razstavljalni prostor bo razdeljen v oddelke; vsak razstavljalcev bo lahko razstavljal le v oddelku, ki mu je bil določen in le proizvode, ki jih je označil v prošnji. Razstavljalni prostor bo udeležencem na razpolago 10 dni pred otvoritvijo.

Razstavljalcem je strogo prepovedano razstaviti na gesla, znake, napise in risbe, ki imajo po nenadzirljivem mnenju družbe značaj politične propagande.

Prepovedana je sploh vsaka reklama, ki bi v kakršni koli meri pretvarjala gospodarski značaj prireditve.

Družba ima pravico, da predhodno zahteva razstavljalni načrt. Vsako podjetje bo moralo imeti na razstavi napis na predpisnem vzorcu z imenom, sedežem in razstavljalno številko. Družba si pridruže pravico spreminjati ali zmanjšati se nakazani razstavljalni prostor (!). Ob priložitvi prošnje za udeležbo mora vsako podjetje položiti predpisano pristojbino v denarju. Družba ne prevzema odgovornosti za razstavljen blago v primeru nezgod itd., pač pa se mora vsak udeleženec obvezno zavarovati pri zavarovalnicah, ki jih do družba priznala. Prodaja blaga proti takojšnji izročitvi je prepovedana.

Ravnateljstvo družbe je že objavilo seznam blagovnih oddelkov razstave: oddelke za mehaniko, kemijo in farmaceutiko, elektriko in optiko, promet, tekstilne izdelke, hišno opremo in pohištvo za gospodinjstvo, obrt, gradbeno stroko in poljedelstvo.

Razdelitev razstave v blagovne oddelke je sicer najpriprostejši način organizacije, toda takina razcepitev razstave ne bo prispevala k uspehu prireditve, zlasti v primeru inozemske udeležbe. V blagovnih oddelkih niso poleg tega dovolj zastopane surovine in surovinske baze in že zaradi tega mnogi razstavljalci ne bodo mogli razstavljalati blaga, predmetov, ki je vsakekora velike važnosti za mednarodna tržišča.

Tako vidimo tudi pri taki prireditvi, ki bi naj bila zgolj gospodarskega značaja pomanjkanje dobre volje za resničen uspeh te prireditve. Nasprotno opažamo neko težnjo, ki gre za tem, da dokaže nujnost popolne gospodarske navezanosti Trsta na Italijo. Kar se pa tiče zaledja, skušajo na vse načine dokazati, da Trst ne občuti nikakotne potrebe povezanosti z njim. To je program gospodarske politike določenih krogov, ki delajo za interese nekih drugih, višjih gospodov ne meneč se, da pri tem prav za prav sami sebi izpodnašajo tla in da slabe gospodarsko moč Trsta.

Tudi tu so vidni porazni sadovi oblasti, ki ni ljudska in ki ne predstavlja prebivalstva Trsta.

Slovenski dijaški dom v šolskem letu 1947-48

Med letošnjim šolskim letom so objavili nekateri tukajšnji reakcionarji in filofašistični italijanski listi nekaj omejenih in zlobnih napadov na Slovenski dijaški dom. Namen teh napadov je bil, prepričati okupacijske oblasti o nepotrebnosti dijaškega doma za slovenske dijake, češ da stanujejo v njem samo dijaki in dijakinje iz Jugoslavije in z ozemlja STO-ja, ki je pod upravo JA. Brez njih bi ostale slovenske srednje šole v Trstu brez učencev, kajti slovenski učenci v Trstu in tržaški okolici prav za prav niti niso bili, da bi oblasti zaprle dijaški dom, kajti jugoslovanski dijaki naj studirajo v Jugoslaviji, bi same po sebi prenehale obstajati slovenske srednje šole v Trstu, kjer bi se potem bohotile izključno samo italijanske. Ti napadi dokazujejo, da so v Trstu še ljudje, ki se še niso otresli stare fašistične miselnosti, ki v svoji omejenosti ne morejo razumeti, da so naši Kraševci ostali, kar so bili, kijujo pečinovasetietnemu terorju. Čeprav so jim pobijali in mučili, jim požigali domove, jih gospodarsko in kulturno zatirali, jim italijančini priinke itd. Nočejo razumeti, da so Slovenci na Tržaškem ozemlju ostali Slovenci, kakor so bili še pred italijansko zasedbo, in da imajo popolno pravico do svojih prosvetnih ustanov, v katerih se naj vzgajajo njihovi otroci v slovenskem jeziku. Ravno zato se pa teh nekaj okorelih fašistov s takim besom zaganja v naš dom, zavijajo ga v nekakšno skrivnostnost in pozivajo celo okupacijske oblasti, naj zadevo preiščejo.

TAKA PA JE RESNICA

V resnici pa je stvar z našim dijaškim domom kaj preprosta in brez skrivnosti. Slovenski dijaški dom je ustanova prosvetnega društva »Slovanci«, regijskega pri tukajšnji okupacijski oblasti kot dobrodelno društvo. Njegov namen je, podpirati dijake gostno in moralno ter jih vzgajati k delu in samoodgovornosti. To so namreč, ki sta jih dosledno izvrševala že od vsega začetka Dijaška Matice in vodstvo doma.

Dijaški dom je namenjen predvsem siromašnim in pa tistim dijakom, ki zaradi prevelike oddaljenosti sicer ne bi mogli redno obiskovati šole. Potreba in šolski uspeh sta bila vedno edini merila pri sprejemanju dijakov v dom. V šolskem letu 1947-48 je imelo istočasno v domu popolno oskrbo 130 do 140 dijakov in dijakinj. To število ni bilo vedno enako, kajti nekateri gojenci so zapustili dom že pred zaključkom šolskega leta, največ zaradi bolezni, in uprava je le v nujnih primerih na njihova mesta sprejela nove prosilce. Tako je v vsem letu stanovalo v domu, čeprav nekateri le krajši čas, 155 dijakov in dijakinj. Od tega je bilo s STO-ja 120, s Tržaškega ozemlja, ki je pod upravo JA 3 in iz Jugoslavije 32 dijakov in dijakinj. Jugoslovancev je bilo torej komaj ena petina. Pri tem pa se je zavedati še netesa. Vsi ti so z ozemlja, ki je šele po 15. septembru 1947 pripadlo k Jugoslaviji, prej pa je bilo sestavni del cone A in je bilo samo po sebi razumljivo, da so obiskovali srednje šole v Trstu. Ker se pa učni načrt jugoslovanskih srednjih šol zelo razlikuje od italijanskega, ki je pomanjkljiv in nesodoben, je naravno, da so nadaljevali šolanje tam, kjer so ga začeli, ako niso hoteli izgubiti vsaj enega šolskega leta.

Taka je torej resnica o številu jugoslovanskih dijakov v našem domu. V prihodnjem šolskem letu ne bo nobenega več v njem, pa kljub temu ne bo treba, o tem smo prepričani, ukiniti kake slovenske šole zaradi premajhnega števila dijakov. Nasprotno, slovenskih dijakov z ozemlja, ki je pod anglo-ameriško vojaško upravo, je vedno več in kakor vse kaže, bo naš dijaški dom v jeseni veliko premajhen, da bi mogli ugoditi vsem prošnjam za sprejem in dom.

CEL KUP TEZAV IN SKRBI

Da bi v preteklem šolskem letu olajšala svojim gojencem življenje v domu, je D.M. že pred pričetkom pouka nabavila precej nove opreme: žlice, stole, predale za knjige, oboževalnike, postelje in žimnice. Izdatno se je izboljšala v preteklem letu tudi prehrana. Za zdravje gojencev in gojenk je skrbel hišni zdravnik, ki je stalno prihajal v dom. Kljub vsemu prizadevanju pa se vendar nismo mogli otresti vseh težav, daš moramo priznati, da smo letos napravili velik korak naprej. Največje skrbi nam je še vedno povzročalo veliko pomanjkanje prostora. Za to morale gojenke tudi letos prebivati pod isto streho z gojenci. Čeprav imajo spalnice strogo ločene ter se tudi učijo in jedo v svoji učilnici, oziroma je in jedo v svoji učilnici, oziroma je šolskem letu z vsemi silami prizadeva-

ti, da jim preskrbimo poseben dom. Ako se to ni že doslej zgodilo, ni naša krivda.

KAKO JE S ŠOLSKEM USPEHOM

Šolski uspeh naših gojencev in gojenk ob zaključku pouka ni najboljši. Končnih rezultatov še nimamo, ker je precejšnje število naših dijakov in dijakinj sredi nižjega tečajnega izpita, vendar pa smemo trditi, da bi bili lahko mnogo boljši. Toda

Rudolf Benulič

naši mladini manjka vztrajnosti, nima še smisla za natančno, sistematično delo, preveč površna je, poleg tega pa bi hotela doseči vse naenkrat in s čim manjšim trdom. Menim pa, da je to splošna bolezen vse tukajšnje mladine, slovenske in italijanske. Tudi prenatrpanost v domu je do neke mere ovirala delo naših gojencev. Pred začetkom šolskega leta smo izrazili željo, da bi ravnateljstvo naše gojence tako razdelilo po razredih, da bi ena polovica imela pouk dopoldne, druga polovica pa popoldne.

Ker nam pa to ni uspelo, so bili skoraj vsi dijaki in dijakinje dopolne doma, tako da sta bili obe veliki učilnici prenatrpani, popoldne pa sta bili skoraj prazni. Del odgovornosti, da šolski uspeh ni takšen, kakršen bi bil lahko, pade tudi na šolo, ki je v marsikaterem pogledu izgubila stik z življenjem, tako da se je večših dijak moral učiti bolj za šolo kot pa za življenje. Kakšno praktično korist je imel dijak ali dijakinja I. razreda, ki je moral od enega do drugega dne predelati in se naučiti tri in celo štiri latinske vaje? Saj je izgubil ves svoj čas, kar ga je imel na razpolago, že samo za to, da je vse tiste stavke prevedel, ako je sploh utegnil vse to storiti. Kje so bile nato še latinske besede, pa slovnica, pa drugi predmeti, kajti v srednji šoli se ne uče samo enega predmeta. Cisto naravno, da je šel dijak večkrat v šolo iz enega predmeta na pol pripravljen, iz vseh dru-

ga slovenskih srednjih šolah v Trstu pa je vse mogoče, celo šolske naloge iz zgodovine in verouka niso tu nič novega.

In medtem ko je na slovenskih šolah poučevalo nekaj ljudi katerim se pred nekaj leti še sanjalo ni, da bodo kdaj slovenski mladini v Trstu vtepali svojo znanost v glavo, pa je tukaj cela vrsta kvalificiranih srednješolskih učiteljev brez posla. Menda iz edinega razloga, ker je slovensko šolsivo v Trstu nepolitično.

ZIVLJENJE GOJENCEV V DOMU

Zivljenje v domu se je razvijalo v skladu z dnevnim in hišnim redom, ki ga je sestavilo vodstvo doma in so ga odobrili tudi starši, s katerimi je bilo vodstvo v stalnih stikih. Gojenci in gojenke so imeli stalne učne ure pa tudi dovolj časa za razvedrilo. Ker se nam je nekoč očitalo, da oviramo z raznimi sestanki naše gojence in gojenke, da se ne morejo udeleževati nedeljske službe božje, poudarjamo, da so imeli vsi dijaki in dijakinje brez izjeme ob nedeljah in praznikih dopoldne prost izhod, da so mogli prisostvovati dijaški maši. To vedo najbolje dijaki sami pa tudi njihovi starši.

PROSVETNO ZIVLJENJE JE BIL ZELO RAZGIBANO

Prosvetno življenje v domu je bilo letos še bolj razgibano kakor lani. Dijaki so si osnovali šahovski, modelarski in knjigoveški krožek. Posebno delavni so bili šahisti, ki so z uspehom sodelovali v dveh turnirjih. Vsak teden dvakrat ali celo trikrat so bile pevske vaje, vseh pevcev in pevk je bilo okoli 90. Tudi svoj domači orkester smo imeli v domu.

Da bi odvrnili našo mladino od nemiselnega plesa, obenem ji pa kot nadomestilo nudili plemenitejšega razvedrila, smo v tem šolskem letu priredili v domu vrsto raznih prireditev: imeli smo pet filmskih predstav in štiri pevske koncerte. Ob 30. obletnici oktobrske revolucije je bil v domu solistični pevski koncert, dvakrat so nam peli afantje na vasi iz Ljubljane, poseben koncert pa nam je priredil še moški zbor Ivana Cankarja od Sv. Jakoba. Poleg tega smo sami priredili še Gregorčičevo in Jenkovo ter Prešernovo proslavo. Kadar koli je bilo mogoče, so se naši gojenci in gojenke v velikem številu udeleževali tudi kulturnih

V DIJASKEM DOMU JE TU DI MAJHEN ORKESTER

V NEDELJO 11. JULIJA vsi na Padriče

Na Padričah bodo letos obhajali dva važna spominska dneva: 50-letnico postavitve vaše cerkvice na čast sv. Cirila in Metoda ter ustanovitve prosvetnega društva »Slovanci«. Padričarji so na to zelo ponosni in se k temu tudi marljivo pripravljajo. Ker pa smatrajo ta dan važen ne le za njihovo »Republiko« (ustanovljeno leta 1910.), ampak za celotno Tržaško ozemlje, vabijo vse prijatelje na svoje domače slavje, ki se bo vršilo pod okriljem S.H.P.Z.

Bilo je leta 1896. Ze od nekdanj zavedni Padričarji, modri in prebrisan, ki so rekli Bogu — Bog in hudiču — hudiču, so se ob nedeljah zbirali v domači gostilni. Tam so pri kozarčku dobre kapljice kramljali o tem in onem. Med

gospodarskimi in političnimi pogovori je nanesel govor tudi na zidanje domače cerkve. Ker tem možakarjem ni šlo po nosu, da so jih okoličani čisto »zašpotovali«, češ da nimajo niti lastne cerkve in so dejali, ko so šli na Padriče, da gredo k »Sveti boski, so v vsej svoji podjetnosti vzeli stvar resno v roke in sklenili sezidati si lastno cerkev. Ustanovili so odbor dvanajstih članov, čigar predsednik je bil Martin Grgič. Zidarji so bili sami domačini pod vodstvom zidarskega mojstra Jožefa Grgiča, očeta sedanjega župana Lovrenca. Z nameti je mnogo pripomogel predsednik prosvetnega društva »Slovanci«, čeljar Jožef Grgič, s priročnikom doktor Siloa. Imel je dober dar govora in je kmalu navdušil sovaščane. Ker pa je bil zelo nizke postave, je moral stopiti na stol ali celo na mizo. Če so se mu večših hudomušno nasmejnili, jih je krepko zavrnil: Moža je samo eno kvarto — od ust do temena. Bil pa je zelo ugleden in spoštovan. Zdaj živi v Mariboru.

Leta 1897. so začeli zidati in v enem letu delo mojstrsko dokončali. Stroške so kriili domačini sami z majhnimi prispevki okoliških vasi. Kipa sv. Cirila in Metoda je daroval tedanji deželni poslanec Alojzij Gorjup. Iz Lipice so dobili kip Matere božje. Ko je bilo vse pripravljeno, je župnik iz Bazovice slovesno blagoslovil. Ta dan je bilo vse živo na Padričah. Zastave so plapolale po vsej vasi, godba je veselo svirala in staro ter mlado plesalo, daš staremu in resnemu župniku ni bilo prav všeč. Pa so ga šegavi Padričarji kmalu potlačili, češ saj je sam kralj David godel in plesal pred skrinjo zaveze. To je bilo leta 1898. ob 50 letnici vladanja cesarja Franca Jožefa (čigar premilostno sliko so Svejkove muhe posrale, kakor pravi llašek v svoji knjigi).

To obletnico bodo Padričarji letos praznovali. Ob 9. in pol bo peta maša z govorom, popoldne pa proslava 50 obletnice ustanovitve prosvetnega društva »Slovanci«. Spored bo bogat in za vse preskrbljeno, tako da vam gotovo ne bo žal tega dneva.

Na svidenje in zdravo! F.J.B.

GOJENCI DIJASKEGA DOMA V L. 1947-48

gih pa popolnoma nepripravljen. Poleg tega more na šoli učiti samo tisti, ki je za učenje usposobljen, ki si je poučevanje in vzgajanje izbral za svoj poklic. Le tisti more nekaj nuditi dijaku, ki sam kaj zna, ki zajema iz globine svojega znanja, nikakor pa tisti, ki se mora še sam zelo veliko učiti. Dober inženir, pravnik, dušni pastir ali visokošolec se ni dober profesor. Dober profesor ne sme biti samo dober strokovnjak, ampak predvsem dober pedagog. To pa ravno niso bili vsi, ki so učili na slovenskih srednjih šolah v Trstu, kajti sicer se ne bi zgodilo, da bi v isem razredu pisali dve šolski nalogi istega dne ali pa tri do štiri šolske naloge v enem tednu. Ze v Jugoslaviji je bilo kaj takega nemogoče,

prireditve izven doma, tako literarnega večera in glasbenega večera tukajšnje Glasbene šole, uprizoritve SNG: Kralja na Betajnovi, Primorskih zdrah in Ruskega vprašanja; uprizoritve Hlapca Jerneja (Zvezd partizanov), Mefistovega izuma (Pionirji z Rocola) in lutkovne predstave v domu.

Kmalu pa so začeli tudi naši gojenci in gojenke nastopati izven doma.

Najprej so nastopili pevci na pionirski prireditvi, nato pa še v tržaškem radiu. Skupaj z domačim orkestrom so nato nastopili še na prireditvi »Simona Jenka«. Konec maja pa so nastopili pevci, orkester in dramatska družina v Boljuncu. 6. junija so naši gojenci in gojenke ob-

skali svoje hrvatske tovariše v jah in jim ob tej priložnosti poklicnili lepo pionirsko zastavo: 12. junija smo nastopili z istim sporedom kakor v Boljuncu tudi v Trebčah, kjer so nam Trebanci priredili tak sprejem, kakor še nikjer doslej. Za zaključek šolskega leta smo nastopili še na prireditvi pri Sv. Ivanu.

IZLETI

Največje doživetje za vse naše gojence in gojenke pa je bil trodnevni izlet v Slovenijo, katerega se je udeležilo skoraj 150 dijakov, dijakinj in članov domačega osebja. V sredo 16. junija dopoldne smo si ogledali Postojnsko jamo, popoldne pa smo v opernem gledališču v Ljubljani prisostvovali predstavi Smetanove opere »Prodana nevesta«. Prihodnji dan

smo si najprej ogledali Ljubljano, nato smo se odpeljali z vlakom do postaje Vintgar, odkoder smo krenili peš proti soteski Vintgar na Bled. Tu smo tudi prenočili. V petek 18. junija smo se odpravili zgodaj zjutraj peš do Zirovnice in nato še na Prešernov rojstni dom v Vrbi. Potem smo nadaljevali pot z vlakom do Kranja. Ogledali smo si mesto in obiskali Prešernov ter Jenkov grob, nato pa se odpeljali v Ljubljano in dalje proti Trstu.

Letošnje šolsko leto je bilo v vsakem pogledu za gojence in gojenke dijaškega doma zelo bogato, vendar nas to ne sme uspavati, kajti v prihodnjem šolskem letu nas čakajo nove težave. Toda z dobro voljo bomo premagali vse ovire, ki nam stojijo na poti do našega cilja.

Po slovanskem svetu

KRONIKA

100 milijonov unarjev je doletela vlada FLRJ za pomoč prebivalstvu niskega in pirokega okraja, ki je utrpelo ogromno škodo ob zadnjih velikih poplavih.

V Beogradu se je vršila na čast predsedniku interparlamentarne unije lordu Stensgaitu konferenca jugoslovanske grupe interparlamentarne unije ob prisotnosti Josipa Ruša, Dimitra Vlahova, Frana Froja, generala polkovnika Koče Popovica itd.

Z Danske je odpotovalo v Jugoslavijo 114 mladincev na prostovoljno delo.

Skoraj 3 milijone sovjetskih otrok gre vsako leto v letovišča. Vsa večja podjetja in državne ustanove so tudi letos organizirale pionirske kolonije. Za bolne otroke so v letoviških oprii zdravilišča.

V tovarnah v Sverdlovsku (Ural) so začeli izdelovati tovorne avtomobile, ki lahko vozijo po cestah in po železnicah.

Sovjetske lokomotive so začeli opremljati z radioodajniki in sprejemniki, postajami, kar omogoča točnejši in sigurnejši promet.

V Kazahstanu je reka, ki nenedoma izginja pod zemljo v puščavskem pesku. Ta reka je bila uganka vse do nečuvstva, ko so iz zraka z letali ugotovili njen podzemni tok. Po navodilih strokovnjakov so nad njenim tokom začeli kolhozniški vrtni vodnjaki in prejšnja puščava je danes spremenjena v bujno oazo.

V Pragi je bil odprt III. Kongres čeških in slovaških izseljencev. Do konca vojne se je vrnilo v CSR okoli 140.000 izseljencev, letos pa se jih bo vrnilo še 15.000 iz Romunije.

Češkoslovaška bo začela izvažati lokomotive tipa «Skoda». Prva pošiljka je namenjena Jugoslaviji.

V Beogradu so prispeli delegati bolgarske komisije za izvedbo kulturnega sodelovanja med Jugoslavijo in Bolgarijo. Zasedanje se je že pričelo.

850 strokovnih gradbenih delavcev z Madžarske je prislo v Jugoslavijo, da bodo delali na raznih gradbenih podjetjih v državi. Po dogovoru bodo ostali v Jugoslaviji do 15. decembra t.l.

Na smrt je bilo obsojenih pred okrožnim sodiščem v Ljubljani 5 pripadnikov zločinske organizacije v službi tuje špijunske službe, ki so bili soddgovorni umora Franca Mojškercarja. Nekaj drugih obtožencev je dobilo zaporne kazni.

V Prekmurju se je v teh dneh pričela žetev. Ljudje pravijo, da tako obilne žetve kot je letos že dolgo ni bilo. Deževno vreme pa ovira žetev s stroji.

V vladi LR Makedonije je bilo nekaj sprememb. Dosedanji minister za trgovino in preskrbo Dima Bojanovski je imenovan za predsednika komiteja za združništvo pri vladi. Za ministra za trgovino in preskrbo pa je imenovan Asparuh Kanev.

Novo normalno tirno progo, ki bo peljala od Viča mimo Kosev in St. Vida proti Ježici so začeli graditi. Zgraditev te proge je pogoj za regulacijo nove Ljubljane, ko se bo prometno vozlišče premaknilo proti severu.

Po zgledu pionirskih prog bodo v Dobrovniku osnovali «Pionirsko mornarico». Prvi pionirski plojni objekt je motorna ladja «Borec» s pionirsko posadko.

Dobro stanje letine v ČSR

Ker je v aprilu na Češkoslovaškem precej močno deževalo, pričakujejo tam dobro letino. Vegetacijska perioda žitaric poteka ugodno, v ravninah so žitarice že skoraj povsod odcvetele in kljub temu, da so ponekod reke še, bi nihče ne verjel, da so jih posejati še v novembru in na nekateri hkrati celo v decembru. Lanska jesen je bila namreč zelo suha in s sevljo so morali stalno odšati vse dotlej, dokler ni padel obilnejši dež. Če bodo morda kaka pomanjkanja pri rži, jih bo nadomestila pšenica, ki zelo lepo raste in ji, kakor kaže pozna setev prav nič ne škoduje. Večina češkoslovaških žitaric je povsem brez plevele, katerega je opaziti samo na nekaterih mestih južne Češke. Tudi letina krompirja bo zelo dobra, zato je pa na s'ladkorni pesi več škodljivcev, ki so se razširili tudi na kulturo maka.

Kako je v Jugoslaviji po zadnjih nepričakovanih dogodkih

Izvozniki reakcionarni tisk se že ves čas obtožuje nove Jugosavije, prizadeva na vse mogoče načine blatiti mlado demokratično državo, ki je z občudovanja vredno vztrajnostjo in borbenostjo začela graditi socializem. Tržaški fašistični tisk je v tej gonji nočil gotovo glavni deč.

Dogodki zadnjih desetih dni, ki so nepričakovano nastopili in presenetili ravno tako vse državljane Jugoslavije in demokratične ljudske množice po svetu kakor nasproti imperiaistični tabor, so dali priliko zagriženim sovražnikom ljudske demokracije, da so začeli špekuirati na levo in desno, da so preko tiska, radija itd. začeli razširjati v svet gorostasne vesti iz Jugoslavije: o vstaji vojske, o pučih, o obmejnih spopadih na avstrijski, grški in a banski meji, o bombardiranju Monastirja, o neznani usodi Tita, Kardelja ita. Tržaški reakcionarni tisk je v širjenju teh vesti spet na prvem mestu.

Manevri naše lokalne predvsem italijanske reakcije so jasni in teče za razbitjem italijanske slovanske

enotnosti tega ozemlja, ki je odkar obstoja, nepremostljiva ovira vsem spetkam in nakanam svetovne reakcije s Trstom. Ob nepričakovano nastalem vprašanju začasnega ideološkega nesoglasja med komunistično partijo Jugosavije na eni in partijo Sovjetske zveze na drugi strani, hočejo v umetno ustvarjeni megli preprečiti trezno presojanje položaja in pravilno orientacijo naših demokratičnih sil, pri tem pa prikrito igrati na svojo nacionalistično karto.

Razvoj dogodkov na Tržaškem ozemlju, še posebno pa v Jugoslaviji sami najbolje demantira vse vesti. Medtem ko vse zdrave demokratične sile Tržaškega ozemlja z največjo budnostjo, s pravilnim razumevanjem in z veliko disciplino, presojajo nastali položaj pri nas in namesto nesmiselnega gostilniškega govoričenja s konkretnimi nastopi utrjujejo našo enotno fronto, se v sosednji jugoslovanski republikli razvija življenje normalno. To se pravi, v smislu vsak dan jače borbe za izpolnitev obveznosti petletnega plana, za dokončno socializacijo države.

V zadnji številki smo objavili skrajšano izjavo Informacijskega urada o delovanju in stališču KP Jugoslavije in njenega vodstva. Ta izjava je bila objavljena tudi v glavnih jugoslovanskih listih v celoti po eg odgovora jugoslovanske KP na to izjavo. Če je prva izjava Informacijskega urada nepričakovano zadela jugoslovansko ljudstvo, in ga osupnila, je odgovor jugoslovanske KP vzdignil iz začasnega osupljenja nov delovni polet v jugoslovanskih množicah, da z njim pokažejo, da ne morejo verjeti v težke obsodbe svojih tožiteljev, da z njim pokažejo najodločnejšo voljo, da napake, ki so bile in ki se jih zavedajo, z nadaljnjim delom odpravijo v dobro domovine, v dobro socializma, v dobro čvrste, granitne svetovne demokratične družine. Trdno smemo verjeti, da bodo voditelji takega ljudstva, ki je tako močasto in trezno sprejelo na znanje dejstvo hudih obtožb in dejstvo bratskega apela sovjetskih zaveznikov, znali zavzeti do izjave Informacijskega urada stališče, ki bo vredno ogromnih žrtv borcev za svobodo, ogromnih naporov

ljudstva za socializacijo države, ki bo vredno junaških borcev proti imperializmu povsod na svetu in ki bo dokazala, da je vodstvo jugoslovanskih narodov in istočasno vodstvo jugoslovanske partije vredno zaupanja, ki mu ga ljudstvo tako širokogrudno dokazuje v teh dneh.

Samo nekaj primerov takega zaupanja, ki jih posnemamo po jugoslovanskem tisku.

Vpis ljudskega posojila, ki predvideva višino 3 in pol milijarde din, je že po dveh in pol dnevih dosegel dve in pol milijardi din. Slovenija je na četrtem mestu izmed republik, prva pa je Srbija. Na drugem mestu so enote Jugoslovanske armade. Od slovenskih okrajev vodita Goriški, ki je vpisal 32% pozojila več kot se je obvezal in Sežanski, ki je vpisal 23% več kot se je obvezal. 26. junija s. n. na partijski konferenci prve proletarske divizije navzoči delegati

izvolili maršala Tita za delegata

svoje partijske organizacije na kongresu. Za kandidate so bili tudi izbrani tov Kardelj, Pijade in drugi.

OF Slovenije govori v odgovoru na obtožbe.

da je treba napeti vse sile pri delu za petletko in poudarja, da bodo morali narodi Jugoslavije izvesti to delo samo s stalnim dviganjem ljubezni do nove Jugoslavije ter nesebične privrženosti in zaupanja velikim Sovjetski zvezi. Patriotizem in ljubezen do nove Jugoslavije ni in ne more biti nikak buržuazni nacionalizem, ker temelji na dejstvu, da je ljudstvo nove Jugoslavije častno izvršilo in izvršuje internacionalistične obveznosti v času narodno osvobodilne vojne, v času obnove Evrope ter končno v času graditve socializma v državah ljudske demokracije po zmagoviti vojni.

Zastopniki sindikalne organizacije Slovenije

so z izrednega zasedanja pozdravili partijsko vodstvo in maršala Tita. V resoluciji pravijo: naša Partija nas je učila in naučila ljubiti veliko socialistično domovino Sovjetsko zvezo in velikega Stalina. Mi ljubimo, da se naša ljubezen do Sovjetske zveze ne bo niti najmanj zmanjšala. Mi bomo še nadalje kot doslej zvesto hodili po navodilih marksizma in leninizma, ker nas tako uči naša Partija. Odljubljamo, da bomo še bolj razvili tekmovanje v čast V. kongresa Partije.

Podobni izrazi zvestobe Partiji in Titu prihajajo iz tovarn, mest in vasi. Edinstveno navdušenje za jugoslovansko Partijo, za njeno vodstvo s Titom na čelu pa je pokazal

Kongres Zveze borcev NOV Slovenije,

ki se je vršil te dni v Ljubljani in kateremu je prisostvoval tudi minister Kardelj. Člani Zveze borcev so preko vseh delegatov izročili CKKPJ izraze svojega zaupanja in predanosti.

Tudi Koroški partizani

izražajo zaupanje in predanost jugoslovanskemu državnemu vodstvu. V članku «Borec» «Odgovor tov. Cervenku in vsem drugima pa je večkrat rečeno, da jugoslovanski narodi in njih vodstvo odbijajo večino žaljivih obtožb, da pa se zavedajo resničnih napak in jih z vso odločnostjo popravljajo, kakor so jih sproti popravljali tudi doslej. Nič in nihče pa ne bo mogel zavreti izgradnje socializma v Jugoslaviji in omajati zvestobo jugoslovanskih narodov do svojega vodstva, do Sovjetske zveze in vse demokratične in protimperialistične družine.

VELIKO SLOVANSKO BRATSTVO Vsesokolski zlet v Pragi v številkah

Vsesokolski zlet v Pragi, ki se približuje svojemu višku, je največja manifestacija telesne vzgoje na Češkoslovaškem in tudi v Evropi. Letošnji zlet je zlasti pomemben zato, ker se vrši kot slavnost zedinjene češkoslovaške telesne vzgoje, ki je bila včlanjena ravno v Sokolu, v tej največji in najstarejši češkoslovaški telesnovzgojni organizaciji.

O razsežnosti XI. sokolskega izleta nudijo najlepšo sliko nekateri podatki. S pripravami za zlet so pričeli že v letu 1945 in finančno gospodarstvo zleta se lahko pohvali s številnimi, kakršnih ne izkazuje nobeno podobno podjetje v Evropi. Vsi izdatki so preračunani na 128.700.000 Kčs; samo stavbna sekcija je rabila za dograditev stadiona 69.360.000 Kčs, stanovanjski oddelek je zahteval 16.700.000 Kčs in načelstvo Sokola 9 milijonov Kčs. Zelo velike izdatke je zahtevala organizacija obveščevalne službe, ki je najmoderneje ureje. a. S stadiona na Strahovu oddajajo poročila lahko z daljnopisi, telefonično in telegrafično vsem češkoslovaškim listom in svetovnim agencijam. Največji dohodek tvori prodaja vstopnic, ki se predvideva na 61.500.000 Kčs. Sokoli so pa že sami plačali prostovoljni zletni davek, ki je prinesel 18 milijonov Kčs.

Posebno poglavje je vprašanje prometa v dneh glavnih zletnih dni. Na glavne zletne dni so češkoslovaške državne železnice pripeljale v Prago 160.000 udeležencev zleta, za njihov prevoz je bilo potrebno 614 posebnih vlakov. Za prevoz so bili mobilizirani avtobusi in tovorni avtomobili in tudi praški mestni promet so povečali z novimi avtobusi, trolejbusi in tramvaji. Stanovanjski odsek XI. vsesokolskega zleta je moral skrbeli za prenočišče 284.000 udeležencev zleta, poleg tega za člane sindikalnega gibanja, in za drugih 14.000 oseb, ki so stanovali v zasebnih stanovanjih. Okrog 20.000 inozemskih gostov je stanovalo v praških hotelih in v hotelih bližnje okolice. Vsak udeleženec zleta je dobil za enotno ceno dnevno zajtrk, kosilo večerjo. Na stadionu je bilo 22 kuhinj, katerih vsaka je kuhala za 5.000 telovadcev. V zletnih kuhinjah je bilo nameščenih 160 kuharjev in 220 pomočnikov. Za kosila je bilo potrebno preskrbeti 40.000 krožnikov iz bakelite in 30.000 porcelanastih skodelic. Na stadionu so zgradili tudi vodovod.

Strahovski stadion pa ne bo služil samo XI. vsesokolskemu zletu, temveč tudi vsem telesnovzgojnim prireditvam v bodoče. Površina telovadšča je 202 x 310 metrov. Na novo so postavili dve tribuni, katerih vsaka ima 9.268 sedežev, tretja tribuna je lesena in sprejme lahko 15.000 oseb. Ves stadion pa sprejme do 300.000 ljudi. Zleta se je udeležilo 120.000 dijakov in dijakinj, ki so nastopili 19. in 20. junija, dalje 100.000 naraščajnikov in naraščajnic, ki so predvajali svojo vajo 27. in 28. junija in 100.000 članov in članic, ki

so nastopili v glavnih dneh zleta 4., 5. in 6. junija. Vsi omenjeni množični nastopi so se vršili istočasno. Za pripravo zletnih vaj je bilo treba okrog 40 milijonov telovadnih ur.

Zleta so se udeležili zastopniki vseh slovanskih narodov s člani sovjetske fizkulture na čelu. XI. vsesokolski zlet v Pragi je s tem postal tudi velika slovanska manifestacija, ki po številu udeležencev in gledalcev najbrže ne bo kmalu dobil pomenalca.

Jugoslovanski mornarji

3. julija je sprškega stadiona vzletelo 1000 gololov, ki so oznanili glavne ozletne dni. Dostel je pripeljal v Prago 163 posebnih vlakov, zadnji dan pa še 170 vagonov z jugoslovanskimi in sovjetskimi fizkulturniki. V Pragi je skoraj pol milijona zletskih gostov. Pripelje so tudi vojaške delegacije. Jugoslovansko vodi general Rukavina. Prvim dostej v zgodovini češkoslovaškega sokolstva največjim

Češkomoravska planota domovina krompirja v Evropi

Češkoslovaški krompir slovi po vsem svetu. Najbolj ga gojijo na Češkomoravski planoti, ki leži na meji Češke in Moravske. Lahka zemlja, razmeroma visoka lega izpostavljena vetru, hladne noči, kratko poletje, zadostna vlaga, sploh klima in zemlja ugodno vplivajo na gojitev plemenitih vrst krompirja. V tej deželi je nastalo več središč krompirjeve kulture: največja v mestu Havličkov brod in v njegovi okolici. Nedavno so vsa podjetja, ki goje in plemeniti kulturo krompirja združili v eno narodno podjetje.

Državni inštitut za raziskovanje krompirjeve kulture v mestu Havličkov brod je edini specialni inštitut te vrste na svetu; njegova naloga je raziskovati proizvodnjo krompirja in njegovo predelavo v industriji. Njegovo delo dopolnjuje različne gospodarske in proizvodne zadruge na Češkomoravski planoti. Inštitut v Havličkovem brodu ima oddelek za gojitev in uporabo krompirja in za zaščito krompirjeve kulture. V prvem oddelku proučujejo križanje različnih vrst, v drugem pa boleznih krompirja, njegove škodljivce itd. V najkrajšem času bodo ustanovili tudi oddelek za plemenjenje krompirja.

Inštitut v Havličkovem brodu ima tudi več poljskih postaj, ki služijo za plemenjenje krompirja, v 50 krajih Češkoslovaške. V nekem oddelku inštituta se bavijo s proizvodnjo alkohola in škroba.

nastopom je prisostvovalo 250.000 gledalcev. Po nasopu 12.000 čeških sokolov in 20.000 sokolov so nastopili jugoslovanski mornarji. V zbor so se postrojili v teku. Prav tako so formirali ogromno sidro, preko katerega so izpali ime maršala Tita. Prkazali so osvobodilno borbo v formaciji ladje in flote. Njihovo izvajanje je izzvalo viharno ploskanje. Pri odhodu so se med njihovimi vrstami pojavili jugoslovanski fizkulturniki in izkulturnice z vrsto nacionalnih fizkulturnih predstav. Z barvami svojih krojev so obarvali stadion tako, da je izgledal kot ogromna jugoslovanska zastava.

V vzhaj so prikazovali borbo partizanskih odredov. V zaključnem nastopu so z živo peterokrako zvezdo simbolično prikazali mladostno silo in po et jugoslovanskih narodov v borbi za boljše bodočnost, za izgradnjo socializma ta mir v svetu. Fizkulturniki ki so stali v obliki peterokrake zvezde, so vzklkali maršalu Titu.

Oddelek za proizvodnjo alkohola vzgaja strokovni naraščaj za češkoslovaško industrijo alkohola in dobavlja čiste kulture kvasnic; oddelek ima tudi svojo tovarno alkohola, ki jo vodi strokovna šola za proizvajanje čistega alkohola.

V Sativi pri Kerkovu je najmoderneje urejena postaja za plemenjenje krompirja. Tu vzgajajo krompir, ki ga potem kmetje v določenih krajih Češkomoravske planote razmnožujejo. Postaja ima danes na razpolago pešniast vrst krompirja. Nove vrste so strokovno pregledali in mnogo držav jih zahteva zaradi posebne kakovosti in prilagodljivosti.

Izvoz krompirja predstavlja za Češkoslovaško zunanjo trgovino izvor deviz, kajti v nekaterih krompirjevih vrstah, zlasti tistih, ki rastejo v višji legi, češkoslovaška kultura krompirja sploh nima konkurence.

Z letali proti hroščem

Lanska izredna suša je provzročila, da se je v nekaterih krajih južne Češke in Slezije v borovih in smrekovih gozdovih zelo razširil škodljivi hrošč. V boju proti temu hrošču uporabljajo češkoslovaško sredstvo Gesarol, podobno ameriški praški DDT. S posebnim letalom raztresejo Gesarol znotraj in zvečer, ko ni nikakega vetra, na one plasti gozda, ki jih je napadel hrošč. To razpraševanje se je pokazalo kot zelo učinkovito.

NEKAJ ZEMLJEPISNIH
IN ZGODOVINSKIH

BENEŠKA SLOVENIJA

PODATKOV, DA BOMO BOLJE POZNALI UKRADENI NAM KOS SLOVENSKE ZEMLJE

S tem člankom hočemo v treh nadaljevanjih naše ljudstvo seznaniti z deželico ob skrajnem zapadu naše zemlje — z Beneško Slovenijo, o kateri se sedaj toliko govori in piše.

Beneška Slovenija dobila je ime, ker je bila pod Beneško republiko od leta 1410, do nje ukinitja 1797 po Napoleonu I. Meja Beneške Slovenije poteka na vznožju od vasi Mirnik ob Idriji, po reki Idriji do njenega izvira pod gorami grebenom Kolovrata (nad 1000 m) med Vočami pri Tolminu, od tam dalje proti Livku, čez vrh Kuk (1245 m) ter preko Laza (1212 m) do vzpne na Matajur (1643 m), tako da pripada južno pobočje tega dobro poznane gore na Beneškem Benečiji. Od tu gre meja naravnost proti zapadu in pride čez gore obronke v dolino reke Nadiže, nekaj kilometrov nad vasjo Stupice ob cesti, ki vodi iz Cedada v Kobarid, se vzpne na nasprotnem boku strmo na vršac gore Mije (1226 m) ter se spušča na drugi strani zopet do Nadiže, ki napravi tu kakor že prej velik ovinek: nato se obrne proti zapadu, kjer premlja reko skoraj do njenih izvirkov pod Zalivcem nad beneškimi Brezjami, nekaj kilometrov zapadno od Breginja; od tu se meja zopet vzpne na grebene gora v smeri proti Kaninu (2592 m), pod njim vznožjem se razprostira že večkrat opisana dolina Režije, s katero je izpopolnjeno ozemlje Beneške Slovenije.

Oblika zemeljskega površja tal Beneške Slovenije je podobna zelo obsežno razoranji njivi. Svet je ves

gorat, zasekan po mnogih malih in ozkih dolinah, po katerih tečejo pritoki dveh glavnih rek: Ter in Nadiže. Na južni, oziroma južno-zapadni strani pa neha jezikovna meja tam, kjer prehajajo gorski obronki v furlansko ravnino. To ozemlje je kot nekaka utrdba, vsa v goratem delu, zaradi česar ni bila dostopna tujim navalom.

Zračna črta dolžine tega ozemlja v smeri z jugovzhoda na severozahod, torej od Mirnika do vrhov obmejnega gorovja Campona (1719 metrov) nad Huminom (Gemona) ob Tilmentu na progi Videm—Trbiž, meri okrog 25 km, največja širina Beneške Slovenije pa je komaj 11—12 km. Približna površina je 415 km². Ker padajo pobočja hribov in gora zelo strmo v doline, so vasi večinoma na vrhovih in v gorskih globelih in planjavah; toda v zadnjih stoletjih so nastale tudi v dolinah, kjer so bile tudi bolj izpostavljene potujčevanju.

Glavni reki tega ozemlja sta torej: Ter bolj v zapadnem delu in Nadiža bolj v vzhodnem. Obe se spajata v Furlanski nižini in valita svoje valove — pa le, kadar je obilo deževja v gorah — v dolenoj Soči, sicer pa se valovi poizgube v prodnati strugi. Pritoki, katerih

so bili pogosti in ob nekem vpadu so prišli tudi Slovenci iz Liburnije (iz Istre tam okoli Reke in Kastavščine). Pribajala so tudi razna slovenska plemena iz Korotana, ki so iskala dobrih pašnikov za svoje črede, se primaknila bliže in naselila doline omenjenih rek in pritokov. To je bil začetek naselitve tega ozemlja, ki je še danes ob rekah Režiji, Teru in Nadiži naseljeno s slovenskim življem. V verskem in upravnem oziru so v prvi dobi spadali ti kraji k Oglejskemu patriarhatu, ki je imel oblast tudi nad Istro. Duhovniki,

ki so hodili pokristjanjevat v Istro, so od tam večkrat privabljali ljudi na prazna mesta beneško-slovenskega ozemlja. Ti so svojo govorico pomešali s tisto, ki so jo našli pri svojih sosedih, ki so prihajali iz Korotana; tako je nastalo narečje, kateremu je primešano dokaj kajkavščine, t. j. istrske hrvaščine.

Kakor rečeno, je pripadalo to ozemlje sprva Ogleju, leta 1410 pa je prišlo pod precej mogočno in razširjeno Beneško republiko. Spomadi leta 1797 je Napoleon I. podvrget in zatri to republiko, jo odstopil Avstriji, in s tem tudi Bene-

ške Slovence; prav definitivno pa leta 1815. Beneški Slovenci pa so ostali le v vednem stiku s svojimi laškimi sosedi in z njimi deliti usodo. Pridružili so se tudi narodnoosvobodilnemu gibanju garibaldincev, strmeč odtrgati se od Avstrije, ki jim je vedno bila tuja; saj so leta 1864 mnogi mladeniči nastopili oblečeni v kroj garibaldincev (rdeča srnjaka) pri cerkvi Sv. Kancjana nad Gorenjim Barbasom in se navduševali s svojimi italijanskimi tovariši za svobodo.

(Nadaljevanje prihodnje)

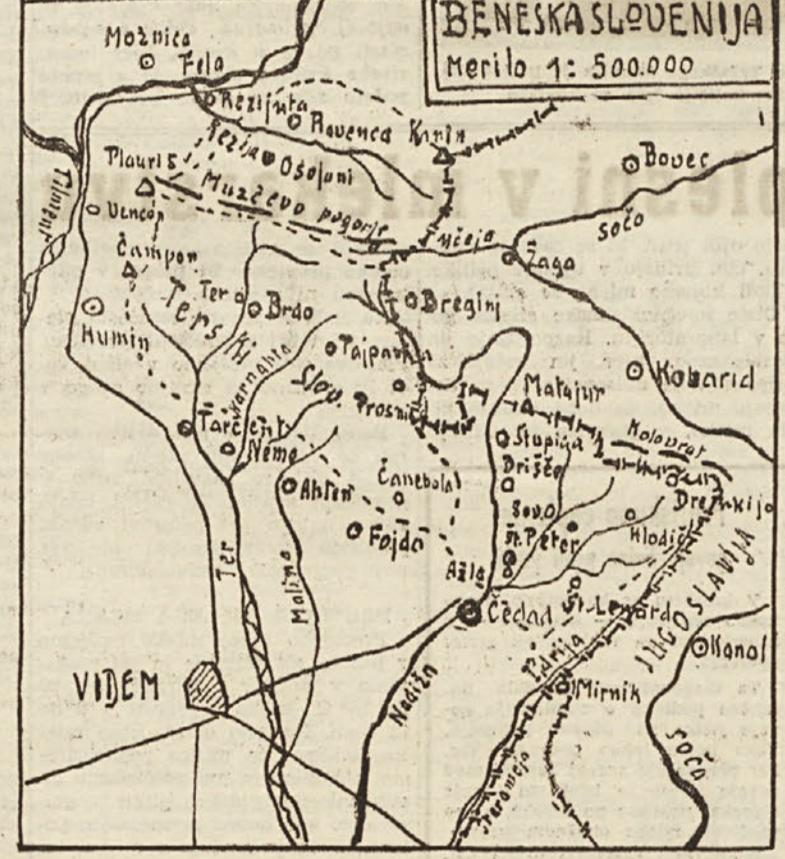
RIHARD OREL

idstvo

694 sabotažnih dni:

okoljevali so vojaške vlake, pregovarjali zveze, pobijali fašiste, meli na ceste zaloge fašistov in se polasčali živalskih zalog. Nekateri pa so v naselbine so bile po nekaj tednov pod oblastjo partizanov.

Partizanska ustaja v Španiji šteje okrog 70.000 borcev. V nedavni intervjuju je republikanski organizator Carrillo dejal: «Vseh okrajih so uporniške čete, ki vodijo ustaje proti Francu. Dodal je, da bodo na španskem ozemlju ustanovili

voda je kristalno čista, namakajo doline. Prebivalstvo je goste naseljeno.

To ozemlje je bilo v zgodovini pozorišče premikov in vpadov raznih narodov kakor bližnja Koroska (Karantanija), ki je obsegala za Karla in Otona Velikega tudi to ozemlje. V začetku 7. stoletja so pridrli Slovani z Obri iz Panonskih ravnin (vshodno od Stajerske) preko Korotana po sedanji Kanalski dolini (pri Trbižu in Pontebi) in pa po prečah iz Ziljske doline po dolini Tilmenta proti Staremu mestu Forum Juliji (od tega nastalo Friuli, to je Furlanija) sedanjemu Cedadu. Od tu so se pomikali po bojih v bližnja gorovja s svojimi čredami ovac. Ti navalili Slovencev

peska, gramoza in cementa, ki se z vodo strdi v kompaktno snov. Na ta način dobimo izredno trden, ognjevaren material, ki ga s pridom uporabljamo pri vseh zgradbah.

Ce pravimo, da je beton trden, pri tem mislimo vedno, da je trden za pritisk, to se pravi, da ga lahko obtežimo z veliko težo. Ni pa beton trden za nateg. Marsikdo se bo sedaj vprašal, zakaj potrebujemo trdnost za nateg, ko pa v stavbarstvu vendar nič ne obesimo na beton, temveč vse lepo trdno postavljamo druge na drugo. Temu pa ni tako.

Vsakdo je že kdaj šel preko šibke brvi ali pa čez kako luknjo, ki

je bila prekrita s plohom. Opazil je, da se je ploh pod našo težo nekoliko upognil, da se je podal. Kaj se dogaja sedaj v takem plohu, ki se upogiba pod našo težo? S pomočjo male risbe, kjer narišemo ploh v prvotnem stanju in potem, ko je skriviljen, in z malo domišljije, lahko ugotovimo to, kar so znanstveniki matematično dokazali: da se namreč ploh v zgornjem delu nekoliko stisne, v spodnjem delu pa nekoliko raztegne. Vidimo torej, da potrebujemo določeno trdnost za nateg pri vseh konstrukcijah, s katerimi hočemo premostiti kako odprtino razen pri obokih.

Oboke in loke moremo namreč zidati tako, da nikjer v njih ne nastajajo nategi. To so spoznali tudi stari narodi, ki niso imeli na razpolago nikakega drugega naravnega materiala za razne premostitve kot edino lesene tramove, pa so vendar zidali veličastne templeje iz samega kamna ali opeke. Seveda moremo z oboki premostiti le razmeroma majhne odprtine. S samim betonom torej moremo napraviti le take konstrukcije, ki so obremenjene na pritisk: temelje, kletne zidove in zidove sploh, občne mostove, jezove, betonske ceste itd. Slučaj je pokazal pred več kakor pol stoletja gradbenikom novo pot in iznajdljive glave so to zamisel poglobile. Rekli so: beton je zelo dober gradbeni material, tam kjer so pritiski, železo ali jeklo pa je prav tako dober material tam, kjer so nategi. In res poizkusi so pokazali pravilnost zamisli. Pričeli so vlagati v beton železne palice povsod tam, kjer so računski pokazali, da nastopajo nategi.

V gradbeništvu je nastala nova doba, doba ojačenega betona ali železobetona. Vzporedno z uvedbo tega novega materiala se je seveda spremenila tudi zunanja oblika stavb. Dvigale so se velikansko umno zgrajene tovarniške lope, zidali so dolge mostove, ne da bi jih bilo treba podpirati z vmesnimi stebri, ki zavirajo odtok vode itd. Seveda je železobeton vsesplošno uporaben tudi pri manjših stavbah za strop, nadokenske preklade, stopnice, nadstreške itd. Znanstveniki so točno preračunali, koliko količin železa in cementa, potrebujejo, dognali so, kakšne sestave mora biti pesek in gramoz in koliko vode je treba dodajati. Zdela se je, da je življenjska pot ojačenega

betona dokončno določena in da bo ostal tak, kot ga poznamo sedaj. Zgodilo pa se je nekaj, kar se večkrat dogaja v življenju; mala napaka, rekel bi, mala lepota napaka je povzročila razvoj v novó smer, ki obeta izredno dobre uspehe.

Rekli smo, da vlagamo v beton železo tam, kjer so nategi, torej pri navadnem železobetonskem tramu ali kakor pravimo nosilcu, ki prosto leži na dveh podporah — spodaj. Če sedaj obremenimo ta nosilec z bremenom, prevzame železo vse nateg; toda beton, ki obdaja v spodnjem delu nosilca to železo, ne more slediti temu raztegovanju in poči. Nastanejo male fine razpoke, ki zaenkrat nikakor ne zmanjšujejo smo zgoraj rekli, mala lepota napaka. Tudi bi sečasoma razni škorpoke v notranjost nosilca do železa in ga razžrli.

Po dolgoletnih poizkusih se je tehnikom posrečilo odpraviti to napako. Postopali so takole: Železne palice so, s posebnimi pripravami najprej močno nategnili, nato jih položili v beton in jih tako v nategnjem stanju pustili v betonu, dokler se ta ni popolnoma strdil. Potem so natezanje popustili. Železo se je skušalo zopet skrčiti in je pri svojem skrčevanju tako rekoč vzelo obdajajoči beton s seboj. Beton v okolici železa je bil na ta način izredno stisnjen, ali kakor pravimo, bil je »pod notranjim pritiskom«. Če sedaj obremenimo nosilec in nastanejo v okolici železa nategi, ne povzročijo nezaželenih raztezanj ni s tem razpok v betonu, temveč povzročajo le zmanjšanje notranjega pritiska. Tak ojačen beton imenujemo »prednapeti beton«; dopušča največje obremenitve za nateg, ne da bi nastale v betonu razpoke. Obenem pa zelo mnogo prihranimo na železu. Tak »prednapeti beton« je še precej nova stvar in ga še ne uporabljajo povsod. Vendar pa ima zelo veliko bodočnost zlasti pri montažni gradnji, to je gradnji, kjer stavbo ali dele stavbe na gradilišču le sestavljamo že iz prej narejenih konstruktivnih delov (nosilcev, stebrov itd.) iz ojačenega betona.

Razvojna pot pa vodi še dalje. Dosedaj so namreč vlagali v beton precej debele okrogle palice železa (od premera 5 mm navzgor). Te palice so pa v enotnem betonu vendarle bile nekako tuje telo. Zato so pričeli uporabljati čisto tanko jekleno žico od 1-3 mm premera. Ta žica je iz posebnega, z ogljikom bogatega jekla, ki jo, preden jo dajo v beton, do skrajnosti napnejo. V ostalem so delali kakor pri »prednapetem betonu«. Te jeklene žice moremo po vsem betonu zelo enakomerno porazdeliti, tako da je ta novi železobeton povsem enoten. Ker so žice napete v betonu kakor strune v klavirju, so novi način ojačenega betona z jeklenimi žicami šaljivo imenovali »klavirski beton«.

Prvotno so se bali, da bodo tanke žice, zlezle v beton kot deževnik v zemljo, potem ko bodo natezanje popustili, toda nič takega se ni zgodilo. Železo je ostalo trdno spojeno.

Ing. BLEIWEIS

PRISTAJANJE LETAL V MEGLI

gotovi smer, iz katere prihajajo znaki in da pilotu navodilo, da bližje letalo pta.

Bližnja radio-svetilnika je namenjena druga moderna kratkovažna postaja, tk. im. markacijska, ki oddaja radio-telegrafne znake, ki z enosekundnim pretrajajo po eno sekundo, in sicer v srednji višini tona. Te znake pa je možno čuti le v omejenem delu zračja tik nad področje, ker oddaja električne valove, ki so usmerjeni le navzgor.

Ce letalo sedaj — privabljeno po znakih radia — svetilnika — dosepe nad markacijsko postajo, sprejme s svojim sprejemnim aparatom njene znake in sedaj ve, da je ca 11 - 15 km od letališča. Treba pa je sedaj letalo še usmeriti točno proti letališču. Zato so zopet drugi posebni radio-oddajniki, s katerimi napravijo v zraku nekako »ulico« do letališča. Dokler leti letalo v tej zračni ulici, čuje radio-telegrafist v letalu v svoji slušalki stalen zvok. Cim se pa leta-

lo oddalji od prave smeri, se znak takoj spremeni in se sliši kratke in dolge zvoke (črte in pike). Tako more pilot po tej ulici voditi letalo do letališča, četudi nič ne vidi.

Zračna ulica pa ima še drugo važno nalogo. Na velikih in zelo prometnih letališčih se večkrat zgodi — zlasti ob slabem vremenu, da morajo letala čakati na pristajanje, dokler na letališču ni napravljena prostor in jih šef letališča radio-telegrafsko ne pokliče.

To je tako kot pri železnici, če postajni tir ni prost. Seveda pa letalo ne more čakati v zraku nepremično kakor vlak. Zato mora leteti v zraku v določenih krogih, ki trajajo približno deset minut. Da se jim olajša to kroženje, so zračno ulico podaljšali preko markacijskega oddajnika. Ce letalo pride do markacijskega oddajnika in čuje, da še ne more pristati, se s pomočjo kompasa obrne in usmeri v ulico ter po njej leti približno pet minut od letališča proč. Na koncu se zopet obrne in s pomočjo kompasa usmeri nazaj v ulico ter leti do markacijskega oddajnika. To kroženje ponavlja, dokler šef letališča ne da znamenja, da sme pristati.

M. B.

(Nadaljevanje na 11. strani)

Zadružna poslovna zveza in zadruga pred načrtnim poslovanjem

S prvimi julijem so zadružne organizacije v Istrskem okrožju na Tržaškem ozemlju začele z načrtnim poslovanjem za drugo polletje 1948.

Načrtno poslovanje zadrug je v tesni zvezi z gospodarskim načrtom istrskega okrožja na Tržaškem ozemlju, ki bo zajemal vsem dobro namernim prebivalcem tega ozemlja pošten zaslužek in preskrbo.

Glede na povojni razvoj našega gospodarstva in predvsem zadružništva je postalo nujno, da se usmeri vse naše gospodarstvo po načrtu.

Ni to nekaj izrazito novega. Vsaka država, ki je količnik dobro urejena, je imela svoj vsakoletni finančni načrt za prejemke in izdatke. Toda vsi ti načrti, v kolikor so tudi vedni, se delajo brez sodelovanja širokih ljudskih plasti. Pri nas pa je stvar drugačna, načrt se dela od spodaj navzgor. Začne se pri najmanjši gospodarski in upravni enotici, ki sta zadruga in pa KLO, in potem pride poslovna zveza in okraj ter tako dalje do najvišje stopnje, kjer se zvrši dokončni gospodarski načrt.

Da ugotovimo stvarne potrebe, je nujno, da napravimo načrt pri najnižji enotici, kjer prihajajo do izraza res stvarne potrebe ljudstva, kajti nihče ne bo mogel vedeti tako točno za potrebe ljudstva kot ljudstvo samo.

Letos so zbirali podatke za načrte večinoma na raznih čimteljih, ki posredno ali neposredno vplivajo na gospodarstvo. Niso se mogli oslanjati na izkušnje, ker prej niso delali načrtov.

V bodoče bo v tem pogledu veliko lažje. Zadružna zveza kakor tudi zadruga bodo odsej morale voditi točne statistične podatke o svojem poslovanju ter si beležiti vse pomanjkljivosti, posebno pa tiste, ki se nanašajo na pomanjkanja nekaterih predmetov in blaga, ki ga lahko kraj nudi v odkup in ki se doslej ni odkupovalo.

Z načrti se je izkazalo, da so nekateri stvari, ki jih doslej niso imeli za važne, velike vrednosti. Pri praktičnem izvajanju načrta se bo še marsikaj pojasnilo.

Zadružna zveza in zadruga pa se ne bodo smele stisniti samo v ozke vezi načrta, ampak bodo morale iskati tudi poti izven njega.

Ni rečeno, da ne bo to, kar bo letos izven načrta, prihodnje leto v načrtu, če bo potrebno. Na ta način bodo zadruga pomagale ne

samo gospodarstvu svojega kraja, ampak splošnemu državnemu gospodarstvu.

Tako nimamo n. pr. letos v načrtu zdravilnih zelišč in raznih gozdnih in divjih poljskih sadežev. Če bi jih smotrno zbirali in oddajali zadrugam, bi v mnogih krajih mnogo pripomogli k zboljšanju krajevnega gospodarskega stanja.

Je torej dolžnost krajevnih čimteljev, da iščejo nove gospodarske vires v svojem kraju za dob gospodarstva in živiljenjske ravni svojega prebivalstva.

S. C.

Urad za preskrbo v jugoslovanskem delu Tržaškega ozemlja je preskrbel za potrebe prebivalstva velikotonično količje lesa za kurjavo

Od žetve do mlačve

Da spravi kmetovalec svoj žitni pridelek res vredno, mora posvetiti žetvi sušenju in mlačvi žita največjo skrb.

1. Na kaj vse moramo paziti pri žetvi žit

Predvsem na to, da žanjemo pravočasno. Pravočasna žetev pa je lahko različna glede na razne vrste žit in na različne načine žetve:

Pri rži ne smemo nikoli čakati, da bi docela dozorela, to je da bi se zrnce docela strdilo, marveč moramo rž požeti, ko je dosegla tako imenovano voščeno zrelost, to je tedaj, ko je v notranjosti zrnce še nekoliko mehko, približno kot vosek. Kajti če žanjemo prezrelo rž, je bomo pri posprav

ljanju precej izgubili, ker zrela rž zelo rada izpada.

Nazprotno pa je treba žeti nekatero vrsto pšenice, posebno tiste z osinatim klasjem šele tedaj, ko so popolnoma dozorele, to je, ko je postalo zrnce trdo, kleno. Mnoge vrste pšenice, posebno še skoraj vse osinate pšenice imajo premalo klenasto zrnce. Če vrh vsega take vrste se prezgodaj požanjemo, je moka prav slaba pa tudi za seme je tako zrnce manj vredno.

Barva klasja in slame ni merodajna za presojo zrelosti žit ter nas kaj lahko zavede v zmotu. Mnoge pšenice namreč trpijo na rjavi in drugih boleznih, zato pa dobijo njih listi rumeno, rjavo ali celo temnosivo barvo že v času, ko zrnce še ni zrelo. Pri drugih vrstah pa ostanejo stebila, listje in klasje tudi še potem, ko je zrnce že popolnoma dozorelo, zelenkasto-bele barve, tako da bi na pogled nihče ne sodil, da je ta pšenica že dozorela. O žitni zrelosti se prepričajmo vedno le na zrnju. Začnimo žito žeti tedaj, ko zrno ni več mlečno in ga z nohtom z lahkoto prerežemo.

Zanjemo lahko na več načinov: s srpom, s koso ali pa z žitokosilnim strojem. Za naše kraje je še najbolj primerna žetev s srpom, zlasti pa še v krajih, kjer imajo strehe kriše s slamo, je s srpom požeto žito za škope veliko bolj

priljubeno. Na splošno pa je pri nas le malo kmetovalcev, ki imajo toliko nji, posejanih z žitaricami, da bi jih v nekaj dneh ne poželi! Zato je za naše kraje najpriljubnejše žetev s srpi.

Se na nekaj moramo pri žetvi žit opozoriti: če žanjemo zelo plevelno žito, ne žanjimo tik pri tleh, marveč čim bolj visoko. Kdaj bi se nam snopje s tolikim plevelom posušilo na njivi in stajah, posebno pa letos, ko imamo toliko mokrote. Če pa zapleveljeno žito visoko žanjemo, takorekoc pobiramo klasje, pa lahko strnišče tik pri tleh pokosimo in posušimo ter posušeno z lahkoto spravimo domov. Koliko časa in truda nam bo s tem tudi pri mlačvi prihranjenega, ker bi sicer morali z žitom vred spustiti skozi mlatilnico tudi vse plevelno strnišče.

2. Na kaj moramo paziti pri sušenju žit

Ce sušimo žito kar na njivi, zloženo v staji, prav za prav nimamo pri sušenju na kaj paziti, razen na to, da zadenemo pravi trenulek, ko je žito dovolj suho, da vzorimo domov na skedenj ali pa da ga zložimo v kope. Letošnje vreme nam ne svetuje, da bi puščali žito v kopah na polju, kajti ni še tako dobro napravljene kope, da bi ne premočila. Napravimo si dosti dela, kajti zamočeno kopo je treba zopet razstaviti, sušiti in zopet podreti. Če na vse to ne pazimo, žito zaplesni ali celo oklije. In še na nekaj moramo paziti. Ako imamo več vrst pšenice in jo vozimo domov, moramo najprej voziti in zmetati v skedenj slabšo vrsto. Pri takem postopanju pride namreč boljše sorta v skedenju na vrh, in se ne more zmešati s slabšo vrsto. Prav tako pride v tem primeru tudi pri mlačvi boljše žito prej na vrsto in se ne more pomešati s slabšimi.

Mlačev

Dandanes je mlačev na cepce izpodrinila tudi pri nas že uspešno mlatilnica, ki obenem mlači veje in sortira. Za natančno in pravilno delo mlatilnice morajo skrbeti njih lastniki. Kmetovalci v tem primeru ne potrebujejo posebnih navodil za mlačev; če je lastnik mlatilnice mlatilnico vestno pripravil bo tudi mlačev dobro opravljena in kmetovalci bodo zadovoljni.

4. Od mlačve do žitne šrambe

Ko pripeljemo po mlačvi žito v vrečah domov, moramo skrbeti, da je tudi dovolj suho, preden gre v šrambo. Vedeti moramo, da žito ni mrtvo kot bi morda mislili, temveč živo bitje, ki prav tako diha prav tako potrebuje svež zrak kot vsako drugo živo bitje. Ker pa vlagi dihanje žita zelo pospešuje, pospešuje tudi potrebo po svežem zraku. Ker prepušča premalo suho žito le malo zraka, se žito zaduši, azakopja, postane za tohlo. Za seme je poteti tako žito nesposobno, pa tudi moka in kruh iz nje imata neprijeten okus in vonj.

Letos bomo pripeljati od mlačev žito, ki bo še kar vlažno. Ne dajmo ga v vrečah in ne odlašajmo. Saj ga bomo jutri razstegnili. Takoj ga raztegnimo na dvorišču na tenko, večkrat ga premešajmo z grabljami, da se do dobra posuši, saj ga bo že s fončeka varoval, da ga kosaš ne vabroščajo. O šrambi se bomo pa pogovorili prihodnjic.

Glivice in plesni v mlekarstvu

V mleku, presnem maslu in siru uspevajo najrazličnejša mala, nevidna živa bitja, tkim. mikroorganizmi, ki povzročajo razne izpremembe; deloma so koristni, deloma pa škodljivi mleko in mlečne izdelke.

Koristni mikroorganizmi so mlečnokislinske in jogurtovke glivice, škodljive pa črevesne in razne bolezenske bakterije (bacil tifusantike, vnetje vimena), ki pridejo v mleko neposredno (z vodo, posodo itd.). Škodljive so tudi maslenokislinske in gnobne glivice.

Mlečnokislinske glivice pretvarjajo mlečni sladkor v mlečno kislino, ki povzroča, da se mleko skisa, obenem pa mleko in mlečne izdelke konservira. Mlečnokislinske glivice ugodno vplivajo na organizem in uničujejo gnobne bakterije. Razvijajo se najugodnejše pri toploti 20 do 25°C. Njihov razvoj prepreči mraz; uničujemo jih pa s kuhanjem. Pri življenju pa osta-

nejo njih trosi, ki se začnejo množiti, čim pridejo v ugodne prilike. (Tudi kuhano mleko se skisa).

Ciste mlečnokislinske glivice goje v laboratorijih. Razpošiljajo jih v mlekarne, kjer jih rabijo za pripravljavanje oksisovalca. Tega dodajajo mleku, da dobe okusno kislo mleko, v glavnem pa okisajo

smetani in kislem siru beikasto mehko prevleko. Ta plesen v mlekarstvu ni zaželena.

Na sirih se razvije čopičasta plesen, ki tvori zelenkasto prevleko. Plesnive sire umijemo v slani vodi in skrbimo za skrajno snago v mlekarji.

Poleg teh je v mlekarstvu znanih še več drugih plesni. Mnoge izmed njih se razvijajo samo v nekaterih krajih. Te plesni imajo važno nalogo pri pripravi raznih plesnivih sirov (široki plesnivi sir, gorgonzola, chamamberd).

PRIPRAVA KISLEGA MLEKA

Precejeno sveže mleko nalijemo v posodo ali skledice in jih postavimo v prostor s temperaturo 20 do 25°C. Mleko se zgosti v 6 do 12 urah. Posebno dobro kislo mleko dobimo, če mleko pasteuriziramo, ohladimo in mu primešamo čisti mlečnokislinski glivice - oksisovalec. Vse dobro premešamo, pokrijemo in postavimo v miren, topel prostor. Ko se mleko skisa, ga postavimo do uporabe na hladno. V vročem prostoru začnejo maslenokislinske glivice razkrajati tolačo.

PRIPRAVA JOGURTA

Mleko pasteuriziramo in hladimo v tekoči vodi na 10°C. Nato ga v topli vodi segrejemo na 40°C in mu primešamo čiste jogurtovke glivice. Tako inficirano mleko zlijemo v čiste kozarčke za jogurt in jih za premo s pokrovčki iz lepenke. Nato jih postavimo v temperiran prostor ali v vodo, ki ima enako toploto. Jogurt je gotov, ko se v kozarcu več ne preliva. Takoj nato ga pobereemo iz valiča in nesemo v hladilnico. Jogurt ima zaradi blage kisline ugoden učinek na prebavo. V hladilnici se ohrani jogurt do enega leta.

Preziskuno cepljenje goveje živine proti jetiki

V kratkem se bo pričelo preziskuno cepljenje — diagnoza — s tuberkolino na vsej goveji živini področja.

Ta diagnoza nam bo dala natančne podatke o razširjanju goveje jetike na našem področju. Tako bomo lahko podvezeli vse, kar preprečuje razvoj bolezni med govejo živino in istočasno varuje človeka, posebno pa otroke, ki so zauživali mleko okuženih krav.

Preziskuno cepljenje se bo pričelo v Miljski občini in se bo nadaljevalo po ostalih občinah področja. Ker je kmetijski urad ZVU preskrbel potrebna sredstva, bo cepljenje brezplačno!

Zavedati se moramo, da je ta preziskunja važna za javno zdravje bodisi z zdravniškega kakor z živilozdravnškega vidika, važna je za našega kmeta, kajti goveja jetika je kronična ter jo le težko ugotovimo z drugimi preziskunskimi sredstvi; bolna živina polagoma hira, kar mnogo škoduje živilorejski industriji.

Zivnorejce naprošamo, da prikažejo pri preziskunem cepljenju živilozdravnikom na pomoč.

z njim smetano za pinjenje in mleko za pripravljavanje nekaterih vrst sira.

Posebna zvrst mlečnokislinskih glivic so jogurtovke glivice. Z njimi zakisano mleko da odlični jogurt, ki se zlasti v poletju dobro prilježi. Največ jogurta pripravljajo v Bolgariji.

Glivice kvasovke pretvarjajo mlečni sladkor v alkohol. Važna produkta teh glivic sta kefir in kumis. Kefir je osvežujoča, peneta se alkoholna pijača, pripravljena iz kravjega mleka z glivicami kvasovkami. Te glivice žive v ruskih stepah, kjer je prvotna domovina kefirja. Kefir vsebuje pol do tričetrt odstotka alkohola.

Kumis je kefirju podobna pijača iz kobiljega mleka. Vsebuje 2-3 odst. alkohola.

Mlečna plesen tvori na stari

Vlaganje zelenjave

VLAGANJE ZELENJAVE

Naše gospodinjice dobro vedo, da vsebuje zelenjava poleg drugih snovi še vitamine, ki so nujno potrebni za naše zdravje. Zelenjavo in sadje potrebuje pozimi vsaka družina: kakor stročji fižol, paradiznike, kumarice in marmelade iz raznega sadja ter sokove.

Sedaj je poletje, imamo dosti zelenjave, rodilo bo sadje in ne smemo pozabiti na važno vlogo, ki jo ima zelenjava v našem zdravju, posebno pa v zdravju naših malčkov in bolnikov. Gospodinjice, pripravite si dosti teh stvari za zimo!

KAJ NAJ PRIPRAVIMO ZA VLAGANJE?

V prvi vrsti se moramo navaditi, da bomo za vsako delo, ki ga mislimo opraviti, napravili načrt. Premisliti moramo torej, kakšne pogoje imamo za to delo; koliko imamo kozarcev, v katere bomo vložili, koliko jih še lahko nabavimo, kaj in koliko bomo česa vložili, da bomo imeli nekaj od vsake vrste zelenjave. Imeti moramo pergamentni papir, tanko vrstico in pregledati moramo našo šrambo, ki predvsem odloča, kako se bodo naše konzerve pozimi držale. Šramba mora biti predvsem suha, zračna in hladna. Če ne, je nevarno, da bo ostalo mnogo našega truda brez večjih koristi.

KAKO VLAGAMO?

Mlad grah. Z zrni napolnimo steklenico toliko, da ostane med zamaškom in graham še tri centimetra prostora. Na grah posujemo nekaj soli, nikakor pa ne smemo nanj naliti vode. Ko steklenico zamašimo, jo prevežemo še s tanko žico. Okrog vsake steklenice ovijemo malo sena. Nato zložimo vse steklenice v večjo posodo, v katero nalijemo hladne vode; ta mora vreti dve uri; če med vrenjem preveč vode izhlapi, moramo doličiti novo vrelo vodo do prvotne višine.

Po dveurnem vrenju potegnemo posodo s steklenicami vred s štedilnika in pustimo, da se ohladi. Nato vzamemo steklenice iz posode, jih obrišemo, zamašimo pa oblepimo s smolo. Steklenice z graham spravimo z zamaškom navzdol na hladno mesto.

Stročji fižol. Tega spravljamo lahko v juliju ali pa jeseni, ko rodi drugič. Biti mora mlad, brez nit, svež in zdrav. Spravljamo ga v kozarčkih.

Fižol očistimo kot po navadi in oplahemo. Nato ga stresemo v platneno vrečo, ki jo vrstno zavžemo. Na štedilnik postavimo posodo z vodo in, ko ta zavre, položimo vanjo vrečko s fižolom, da vre 10 minut. Potem vzamemo

(Nadaljevanje na 11. strani)

PRIDELOVANJE ENDIVIJE

Endivija lahko sejemo za poletno; jesensko in zimsko uporabo. Vendar jo sejemo navadno samo za zimo, ker poleti nam ne primanjkuje druge zelenjave.

Endivija ima seme podobno rajčju. Imamo več vrst endivije, ki jih lahko razdelimo v dve skupini, in sicer: v širokolistnate in kodraste endivije. Priporočljivi vrsti sta širokolistnata zelena endivija s polnim srecem in rumena kodrasta zimska endivija.

Endivijo za zimsko uporabo sejemo od polovice junija do začetak avgusta; sejemo jo na dobro

zrahljano zemljo, in sicer zelo redko. Nato skrbimo za primerno vlago in v treh tednih je endivija zrela za presad. Sadimo jo 30-40 cm drugo od druge. Razsajemo endivijo večkrat oplečemo in zalijemo, če je potrebno, ko razvije endivija dovolj listja in napravi srecu podobno glavico, jo ob lepem in suhem vremenu povežemo. Če to storimo ob vlažnem vremenu, začne endivija gniti. Za vezanje nam služi liče (rafija). Povezani endiviji začne srce rumeneti in ob lepem vremenu je v treh tednih godina za uporabo ali pa za klet.

Ubežniki iz DID-a

Naposled so v okrajnem mestecu le ustanovili DID (Dom igre in dela). Stvar se je vlekla vso zimo sem in vedno je bilo kaj narobe. Glavno pa je bilo, kakor je sekretarka AFŽeja pojasnjevala, da nimajo primerne hiše. Tiste dni v marcu pa so nune zapustile mestece, ker so se ukvarjale s politiko, črno borzo, s prikrivanjem blaga in z drugimi stvarmi pa je tako vprašanje DIDa nenadoma bilo ugodno rešeno: AFŽ je dosegel, da je bila majhna hiša, kjer so nune petnajst let zbirale otroke, dodeljena za DID. Začele so s pripravami in konec koncev — DID je bil tik pred samo veliko nočjo odprt: starši, ki so že tako težko pričakovali, da se odpre, so si ga ogledali s svojimi malčki, nato pa odšli domov in rekli: Jutri pošljemo otroke sem.

Otroci sami so bili pri tem zelo razburjeni. Že od jeseni sem, vso zimo, ko so morali čepeti doma se je po mestu neprestano govorilo o tem DIDu. Tudi starši, aktivisti, uradniki in drugi, ki si niso večeli kako pomagati z otroki, so vedno govorili: »Ko bi le že bil DID!« Seveda so nekateri svojim malčkom vse te mesece tako lepo slikali stvar, da so otroci dan na dan nestrpneje čakali in vedno z nova spraševali, ali že bo kaj ali ne.

Seveda se je reakcija v mestu na vse načne upirala, da bi se vprašanje sploh rešilo! Z ene strani so zagovarjali tiste tri nune, ki so čepele v hiši, kjer kam naj bi bil DID, češ kam naj zdaj reviče gredo, na drugi strani pa so napali DID kot tak. Kolikor niso uspeli javno, so plašili doma svoj drobiž, da bi ga odvrnili in prestrašili in da bi ti plašili tudi druge otroke. »Pretepali vas bodo«, so jih plašili. »V velikem kotlu vam bodo kuhali same žabe in krote. Zdravnik vas bo vsak dan cepil z dolgimi iglami, da bo marsikateri umrl...«

Otroci so se preplašili in so nazadnje doma obljubili: »Ne pojdem v DID, ne, samo v DID ne!«

Tako daleč so reakcionarij prignali vso stvar, da so otrokom že lahko preteli, kadar niso bili ubogljivi: »Preklet mulec! Ko bi le že prišel ta DID, da te odvedem tja, pa če takoj crkneš!«

Zato so otroci teh staršev tudi po mestu raznašali take strahotne novice o DIDu in agitirali pri drugih otrocih. No, aktivisti in vsi drugi, ki niso vedeli kam z otroki v času, ko so bili v službi ali na delu, so svojim malčkom vse drugače slikali DID. Vso zimo so jim pripovedovali o tem DIDu in otroci so postajali iz dneva v dan nestrpnejši. Poleg tega so morali biti boje s tistimi znanci otroki, ki so po svojih staršev razlagah videli v DIDu vse strahote.

Mali triletni Ivek je s svojim očetom vso zimo preklepetal samo o tem DIDu. Oče je bil po rodu Hrvat, a se je že pred desetimi leti udomačil v slovenskem mestecu, kjer je bil upravnik državnih gozdov. Med vojno je sodeloval s partizani in po vojni je poleg svoje službe bil še aktivist, predsednik Okrajne planske komisije in še mnogo drugih funkcij je imel.

Skratka Ivekov oče Mraz Franjo je bil tako vsestransko v delu in na terenu, da sta se z Ivekom lahko srečavala samo ob jutrih, ob večerih pa že redko in prav tako popoldne, čeprav je Ivek utegnil, da bi počakal očeta, kadar bi bilo treba. Zato ni bilo čudno, da si je Ivek pribojeval to pravico, da je vsako jutro, ko se je predramil zlezl k očetu v posteljo in tam načel tehtne pogovore. Očka je bil sicer zaspan in je zaspano odgovarjal, včasih tako da je po kakem svojem odgovoru naglo znova zadremal in spal, dokler ni Ivek iznesel novega vprašanja. Kljub temu je tista ura, ko je mati v kuhinji pripravljala zajtek in pospravljala, bila za Iveka dragocena. Zakaj očeta je znal na vse odgovoriti, medtem ko je mati ljubila bolj pravljice in povestice.

Seveda sta stvar o DIDu prav tako vsako jutro načenjale in jo vsestransko obdelale. Najbolj temeljito pa sta jo ob tistih nedeljskih dopoldnevih, ko očeta ni šel nikamor in sta lahko vse dopoldne sedela v kuhinji, spremljala materino delo, jo na to in ono opozorila, odobrila jedilni list za kosilo, predlagala celo kak prboljšek, nato pa spet začela o čem novem. Seveda zadnje čase predvsem o DIDu. Zakaj zdaj je Ivek čisto iznesel: »Zakaj še vedno nimamo tega DIDa?« Če je mama pripovedovala pravljice s strašnim zmaji ali kakimi drugimi nestvori, je oče govoril o reakciji in drugih nasprotnikih, s katerimi so se naši ljudje v mestecu borili. In ta borba za Iveka gotovo ni bila v ničemer manjša od onih, ki so jih nekateri junaki bili: z zmaji! In ta reakcija zanj ni bila nič manjša od teh stoglavih zmajev iz materinih pravljic.

Kljub temu pa je nekega dne očeta prišel vesel domov in rekel:

»No, zdaj pa DID le bo! Pa smo le izbojevali. V dveh tednih ga bodo odprli. Mali Ivek je kar prišel ob sapo: tak vendar le! Kako dolgo je bilo treba čakati!«

Poslej sta z očkom samo še mnogo več govorila o tem DIDu. Zdelo se je, kakor bi se Ivko poslavljajal od doma, da za vedno odhaja nekam daleč, kakor da bo poslej nekaj drugega iz njega. Vendar je Ivek hotel nekako potolažiti očeta, zakaj rekel je:

»Zjutraj se bova seveda še naprej pogovarjala, ne, očka?«

»No — seveda«, je odvrnil oče. »Vse drugo ostane, kakor je bilo zdaj.«

»In zvečer prideš pome, ne?«

»Kadar bom doma, pridem jaz. Če bi pa mene ne bilo, pride mama.«

»Sicer pa«, je menil Ivek, »če ne bo drugače, že pridem sam. Saj nas bo več iz naše ulice.«

V takih razgovorih sta dva tedna naposled kaj hitro minila. Že je bila otvoritev DIDa. Ljudje iz odbora in AFŽ so povabili starše iz mesta, da bi jim razkazali novi dom za otroke. Starši so pobrali svoj drobiž, razen seveda onih, ki niso nič zaupali in tudi niso hoteli pustiti otrok v DID. V vilo med drevjem in gredicami, kjer so dotlej živeli nune svoje zaprto življenje, so vdrli ljudje z otroki. Neka ženska, ki je Ivek ni poznal, je imela lep govor. Vendar je bila tu in tam zelo huda in govorila je čisto o tisti reakciji.

NOVELA

Miška Kranjca

s katero se je očeta vedno boril. Potlej pa je povedala, da se bodo poslej tu zbirali otroci naših delovnih ljudi, tu bo njihov dom v času, ko starši ne morejo paziti nanje. Ne bodo več tako zapuščeni. Tu se bodo igrali pod skrbnim varstvom, da ne bodo prepuščeni ulicam in vsem nevarnostim, ki jim tam prete. Tu se bodo vzgajali, tu bodo rasli naši bodoči junaki. In podobno je še govorila, dokler ji niso ljudje ploskali. Za njo je govorila neka druga ženska, za to neki moški, dokler ni spregovoril še Ivkov očeta. Ivko, ki ga je bil za ta čas očeta odložil, je stal ob sosedovem Marjanu, se ozrl nekaj kratki po tem, spet po očetu, nazadnje pa dejal Marjanu:

»Zdaj lahko vidiš, kako učen je! Doma vedno tako govori, tudi z mano!«

»Naš tudi«, je odvrnil Marjan. »Učen je, da joj! Ko bom jaz velik, bom vsak dan kje imel govor, da mi bodo vsi ploskali!«

Ko so odploskali Ivkovemu očetu, se je prismehtljala pred nje mlada ženska. Ona, ki je prva govorila, je zdaj s smehljajočim obrazom povedala kažoč na to mlado žensko:

»Otroci, ta tovarišica pa bo z vami!«

Mlada tovarišica se je prijazno in kaj ljubko nasmihala, dokler ni rekla, in prav obrnjena k otrokom: »Mislim, otroci, da bomo postali najboljši prijatelji, ne?«

Otroci so si jo z vseh strani ogledali. Bila je mlada in smehljala se je prijazno. Nič odporu podobnega se ni vzbudilo v njihovih srcih. Nasprotno se jim je zdelo, kakor bi jo že dolgo poznali. Vendar bi tisti dan za vse na svetu še ne ostali pri njej. Jutri — no, jutri pač. Nocoj pa še domov.

Potem so si vsi ogledali sobe po vrsti; tam je bila soba za igranje: vsa je bila preobložena z najrazličnejšimi igračkami, s takimi, ki so jih otroci poznali že z doma a tudi s takimi, kakršnih še niso poznali. Ogledovali so si jih z zanimanjem. Jutri že se bodo igrali s temi igračkami, njihove bodo. Jemali jih bodo v roke in pod njihovimi rokami bodo oživele.

Težko so se ločili iz te sobe, nekoliko laže pa iz učilnice, kjer so bile klopi in kjer bodo sedeli. Prav tako jih ni posebno mikala soba s posteljami, kjer bodo morali spati. Vendar se jim je zdelo, da vse to mora biti v DIDu. Tudi spati bo treba. Ogledali so si tudi obednico in kuhinjo. No — seveda, prav, da je tu obednica, ker jesti bo že treba, če bo človek ves dan tu.

Ogled je bil pri kraju in otroci so se kar razveselili. Bili so z vsem zadovoljni. Vsa tista pripovedovanja staršev niso bila nič pretirana. Seveda, treba je vse to še videti, živeti v tem. Vendar že zdaj je vse tako, da so otroci morali staršem priznati, da kar bo.

»Jutri?« so rekli otroci staršem in s tem povedali, da bi danes še radi bili doma.

»Jutri pa pojdem«, je dejal mali Ivek svojemu očetu. »Ali bi šel sam ali me ti odvedeš?« Nato je nadaljeval: »Mislim, da kar lahko sam grem. Pot znam.«

»Jutri te odvedem«, je odvrnil oče. »Potlej boš že sam hodil.«

»No, pa me odvedeš«, je dovolil Ivek. »Kasneje pa ne bo treba, ker bi se mi lahko kdo smejal, češ, da sam ne znam!« S tem sklepom sta se vrnila, nato pa doma še celo uro pri večerji govorila o DIDu. In tako so govorili tudi drugod. DID je konec koncev bil tu in zdaj se bo začelo novo življenje.

Toda stvar se je naslednje jutro tako zasukala, da očeta ni utegnil z Ivkom. Že dobro uro prej je moral odpotovati. Komaj da sta se še nekaj mimogrede pomenila zastran DIDa, ker je to jutro Ivek celo mnogo bolj zgodaj vstal ko sicer. Ko je očeta odhajal, ga je dvignil visoko k sebi in ga poljubil, nato pa mu rekel:

»Glej, da se boš lepo vedel. Pozdraviti moraš tovarišico v DIDu, ne smeš se pretepati z otroki ne pripraviti. Ali da bi poškodoval igračke, ki so vseh, da boš vedel. Zdaj pojde mama s teboj, zvečer pa te pridem jaz iskat. Glej, da mi boš vedel povedati, kako je bilo!«

Očeta je odšel. Nato ga je mamica napravila dovolj toplo, ker je jutro bilo še hladno. Odšla sta in hitela, ker se je tudi mamici hudo mudilo. Komaj da sta spregovorila nekaj besed, a so tudi te bile z njene strani poučne: kako naj se tam vede in podobno, kar vse mu je bil že očeta povedal. Nad mestom je ležalo pomladno nekoliko zamegleno jutro. Sonce se je dvigalo nad hrib. Po ulici so prihajali kmečki ljudje v mesto, predvsem ženske. A tudi mestni ljudje so že bila na ulicah.

Ivkovo srce je bilo nekam praznično, a nekoliko tudi zaskrbljen je bil. Bilo je jasno, da se začena neko drugačno življenje. Tam je bil DID, ki e čakal s svojimi sobami, z igračkami, z igrami, z otroki iz vsega mesteca in ta DID bo zdaj polnil njegovo življenje vsak dan. Tisti dom, v katerem je živel doslej, se nekam odmika. Rad je imel dom, kadar je bil doma očeta, da sta lahko brez kraja modrovala, ali ako je bila vsaj mamica doma, da mu je kaj pripovedovala. Toda tisti dom je bil včasih mučen: kadar so vsi odšli, so ga zaklenili v sobo in je moral vse dopoldne sam prebiti. Včasih so imeli deklo. A deklo so ga prav tako zaklepale v sobo, kadar so šle na trg ali v trgovino ali kamor že. Nikdar se ni mogel docelega sprijazniti s prazno sobo pa naj so mu še tako navlekli v njo vseh mogočih igračk. Igrače so pomrle in potem ni vedel začeti kaj drugega, kakor da si je privlekel stol k oknu in gledal skozi steklo ljudi na cesti.

A deklo niso ostajale pri njih več ko po dva meseca, odhajale so dalje, v tovarne in bog si ga vedi kam. In Ivek je moral biti spet sam vse dopoldne, razen kadar so ga odvedli kam k sosedovim. Tako je bilo naravno, da je tak DID, kakršnega mu je slikal dan za dnem očeta postal za Ivka mikaven. Pomenil je široko, vedro, veselo življenje, kjer mrgoli otrok, kjer se ves dan igraš, kjer je vedno kaj novega in sploh nisi nikdar sam.

In zato je Ivek šel z neko k prazničnostjo v svoji mladi duši v ta DID, kakor bi šel v daljni kraj, v kraj, o katerem je mamica vedela povedati toliko pravljic.

Dvorišče okrog DIDa je bilo čisto, na gredicah so poganjale rože, ki pa še niso cvetele. Drevje je pognalo šele popje, le španski bezeg je kazal, da bo kmalu imel listje.

DID je stal miren, nekam mrtev. Nikjer ni bilo videti nikogar. Le v sobi za igranje sta našla enega samega otroka, ki ga pa Ivek ni poznal. Tam je bila tudi zaščitna sestra, ki jo je oba lepo sprejela: segla Ivkovi materi v roko, nato pa dvignila k sebi Iveka, se mu smejala in rekla: »Moj mali junak! Zdaj se bova pa midva igrala ves dan! Vidiš, tu naju že čaka eden malih tovarišev! Toda potem jih bo kar mrgolelo! Ali bo veselo pri nas!«

Mamica se je poslavljala, kar oči so se ji ovlažile, ne da bi vedela zakaj. Saj si je vendar tako želela, da bi že bil DID, ko bo ves dan brez skrbi za otroka.

Tovarišica je odvedla Ivka k onemu otroku, ki je že bil v sobi. »Vidiš«, je rekla Ivku, »to je Milan«. In Milanu je rekla kožač na Ivka: »To pa je Ivek! No, zdaj pa pojdemo, da si malo ogledamo igrače, dokler ne pridejo drugi otroci.«

(Nadaljevanje prihodnje)

Najlepši svet

19

»Kako ste neskromni!«

Lenka se je v tem trenutku zavedela, da je Otik zrasel brez matere, ki je umrla hkrati s šestim otrokom, a petero otrok je zraslo med ostruki v delavnici ali v potepanju po hradčanski četrti siromakov.

»Imate prav. A naša mamica je že stara in se je zelo pootročila. Nima me več tako rada, kakor bi jaz to potrebovala. Zdaj sva si nekako da-leč, a najina ljubezen se mora zatekati k zunanjim znakom«, je rekla krotko.

»Takšen je svet. Vendar pa se bo našel kdo, ki vam bo blizu.«

»Mislite?« se je zasmejala Lenka.

Še opazila ni, da ji Borek pravi isto kakor tetke, ki so jo možile, ko so jo srečale v družbi z moškimi, in kar je zbuvalo v njej besen odpor.

»Gotovo!« je rekel tehtno in prepričljivo.

»Ah, kako lepo bi bilo, ko bi se mogli razumeti s človeškim bitjem, s katerim bi si povedali vse doživljaje, ki bi nam svetovalo in nas poučevalo. Mislím pa, da je to nemogoče. Nikjer v svoji okolici nisem videla takšnih ljudi. Ste vi videli že kdaj tako bitje?«

»Priznavam, da ga nisem videl. Zato pa sem videl in doživel še bolj čudovite možnosti. Videl in poznal sem sto, tisoče ljudi, morda milijone, ki se razumejo, čutijo drug z drugim, se podpirajo, neprostoovoljno prenašajo skupno gorje in si prostovoljno ustvarjajo skupno veselje.«

»Čudovita reč.«

Lenka je v osupljenosti odprla oči na stežaj, a vendar ni videla Jurija Hladika, ki je spet obstal pred njo. Vse dotlej, da jo je zaprosil za ples. Tedaj pa je zapazila v njegovem glasu namesto vljudne prošnje pikri prizvok, s katerim je govoril s posli.

»Pazi!« so ga posvarile njene oči, ki so se nenadoma vrnile v stvarnost plesišča. Sukala se je, a preko glave plesalcev je gledala Borka. Sedel je in mu ni bilo nikogar mar. Pred njim je stala steklenica s kisló vodo, prav tako ravnodušno ponosna sredi pločevinastih litrov in steklenih pollitrov okrog sebe.

»Imate lepe lase«, je rekel Hladik.

Lenka se je ozrla k sošolki, ki ji je pokimala.

»Imate lepe lase«, je ponovil Hladik.

Lenka je dregnila brata, ki se je v tem hipu prav tu sukala v plesu.

»Imate lepe oči.«

Zaprla jih je. Zdaj pa se je Hladik pripognil, kakor bi jo hotel poljubiti. Še pravočasno je začutila njegov dih. Z grozečimi očmi in posinjelnimi zaprtimi ustnami se je ustavila grozeče in jezno, ga odrinila, a najrajši bi ga bila ugriznila.

Pomirljivo jo je prijel za roko nekoliko v zadregi, ker so se pari ozirali za njima. Udarila ga je z njo v laket tako močno, da je sama zastokala od bolečine. In hitela je na svoje mesto. Preživela se je med plesalci tako lahko in spretno, da je veliki Hladik ni mogel dohajati.

»Zasopli ste! Čemu toliko plešete? Mislím, da to ni zdravo za vas«, jo je posvaril Borek.

»Nocoj sem zadnjikrat plesala«, je rekla Lenka s prizvokom, ki je pomenil nekaj izrednega.

»To je dobro. To ni zabava za dekleta, ki nečejo biti ko druge.«

»Kako veste, da ne maram biti ko druge?«

»Prvič niste kakor drugi vaše vrste in vaše ga sloja, a drugič sem že davno opazil, da si prizadevate biti drugačna.«

»Je to slabo ali dobro?«

»To je težko reči.«

»Ah!« je vzkliknila razočarano.

»Niste zadovoljni?«

»Prav nič. Niti vi, ki ste postali tako modri,

ne veste, kaj je dobro in kaj slabo. Kako naj jaz to vem, ki nisem nič, nisem nikjer bila in nimam nikogar? Povejte mi vsaj, kdaj je človek toliko zrel, da spozna, kaj je dobro in kaj zlo?«

»Mislím, da bi utegnil vedeti to na smrtni postelji, če bi tako dolgo ohranil pregled nad svojimi dejanji.«

»Težko je živeti«, je vzdihnila Lenka mračno, zakaj pred njo je spet stal Jurij Hladik in jo povabil na ples.

»Ne grem.«

»Zakaj ne, gospodična?«

»Ne ljubi se mi plesati in koncem.«

»Jaz sem vaš drug in imam pravico na vas!« je kričnil okajeni Hladik.

Lenka ga je ošvrknila s črnimi očmi, ki so se zlobno svetile.

»Nihče nima pravice name, da veste!«

Obotavlja se je obrnil, kakor bi se pomišljal, potem pa je princel vrček piva in ga postavil pred Lenko tako trdo, da je pivo štrknilo iz vrča.

»Napijte se! Vendar boste pili na zdravje svojemu drugu, ali nimate zanj vsaj lepo besedo?«

»Najprej bi moral biti trezen, a potem... potem bi mu nekaj rekla«, je odgovorila obotavlja se Lenka.

»Kaj... kaj bi mu rekla?«

Lenka je vstala, se vzpela na prste, da bi dosegla Hladikovo uho, in mu zašepetala:

»Da bi se pobral.«

Hladik, ki je željno nastavljal uho, jo je najprej pogledal, ko da ne razume, nato se je vzravnal in ko je opazil, da jo je ta kretnja razburila, je prijel dvolitrski vrč in izlil vso pivo na tla pred Lenko.

»Tu je... ko bi se hotela vzlic temu napiti!«

Lenka je zardela spričo te javne osramotitve. Slišala je pijano krohotanje Hladikovih tovaršev, ženske so vriskaje dvigale krila pred poplavo piva, stari možje so prestrašeno mirili jeznega Hladika, ker so vedeli, da ima gotovo v žepu kakor vedno strelno orožje, ki je bila vaškemu oholežu poslednje dokazilo.

»Lahko noč, Borko, zdaj pojdemo najbrž domov«, je rekla Lenka.

Mati se je v resnici zavijala v volneno ruto, poslavljanje od boter je nekoliko zabrisalo Hladikovo kričanje. Anton je izpustil svojo plesalko in rekel:

»Pridem takoj, moram spremiti naše ženske.«

Godba se je izlivala v noč utrujeno, rezko in medlo, docela podobna pivu, ki so ga točili ob tej pozni uri.

Zunaj je Lenka globoko vdihnila nočni zrak. Po ščemečem dimu in izparinah plesne dvorane je bil ta zrak blagodišeč in božajoč.

Anton je hitel, da bi se kmalu vrnil, in mati ga je komaj dohitevala. Prvi je obstal pred mlinskimi vrati, potrkal in čakal, da pridejo. Medtem ko je mati vstopala skozi vrata, je ustavil Lenko, ko da se je šele zdaj spomnil nanjo:

»Poslušaj, s tistim socialistom se ne pečaj, to ti pravim.«

»Brigaj se za svoje«, se je odrezala Lenka, ki je zavrnila vsako tako pripombo kakor omejevanje lastne svobode.

»Jezičnica! Mamica, zavežite jezik tej deklini, sicer vam zraste čez glavo. Starejšega brata moraš spoštovati, žaba. Nihče je ne nadzoruje. Kaj bo iz nje? Ko odraste, nam bo vsem v sramoto.«

»Prosim te, Tonček, vsaj danes me ne muči.«

»No prav«, je rekel pomenljivo, »Lenka! Lahko noč!«

Orbnil se je na peti in hitel nazaj, skoraj v diru.

Za vrati ju je sprejela Marija. Ni bila sama.

»Kdo je tu?« se je ustrašila mlinarica.

»Jaz sem, gospa mama, Ciril Prochazka iz Prage.«

Šele zdaj je mlinarica prepoznala tega Antonovega prijatelja, ki ji je bil že prej med vsemi njegovimi prijatelji najbolj všeč. Anton je takoj povedal, ko je pripeljal goste, da jih je povabil zato, da bi si izbrali kmetsko nevesto, in ta pečar se mu je zdel še najbolj resen snubec.

Bil je to komaj trideset let star možki, črna brada pa ga je delala mnogo starejšega.

Nastopal je po pridigarsko, resno in tehtno, govoril z vsakomur kakor iz knjige tako, da je ogovorjeni nehote naredil skesan obraz, ko ga je poslušal. Izrekel je tudi napitnico ženinu in nevesti, v kateri je omenil župnike in kuharce, hkrati pa napredno vzgojo otrok, kar je pognalo Ani bujno rdečico v obraz, kakor je rekel. Njegov glas je bil mehak, božajoč in pomirljiv, posebno pa je ganil Marijino srce. Pod vtisom njegovih besed se je deklica razjokala.

To se mu je zelo prikupilo in brž ko je končal, je sedel k njej s takim izrazom, kakor bi hotel reči:

»To sem fant. O vem, da sem. Povejte mi, povejte mi še, kako vam je bilo všeč, kar sem povedal?«

In Marija je zares rekla:

»Kako lepo ste govorili! To je pravi dar božji, če kdo ume tako govoriti!«

»Dar narave, gospodična.«

Njeno občudovanje mu je laskalo. Začel se je spogledovati z njo a v ugodni priliki je vprašal Antona, koliko dote bo imela njegova sestra.

»Dragi prijatelj«, je odgovoril zviti Anton, »preveč me vprašuješ. Tako bogata ne bo kakor posestnikova hči, zato pa je dekle pridno, da malo takih. Jaz bi niti ne hotel, da bi se omožila. Če le ona tu ostane, me ni strah za mlín!«

Prochazka pa ni mislil dolgo na denar. Opazal se je z lastno odličnostjo, ko mu je prišla v glavo misel, da bi naredil dobro delo, če bi se oženil z deklico, ki bi ga občudovala, se mu je zdelo nepošteno, da bi jo zavrnil zaradi denarja.

Iskal je Marijo v plesni dvorani, ker je imel na jeziku mnogo lepih besed, s katerimi se je hotel pred njo postaviti.

Pač ni vedel, da se je mlinarjevím zdelo samo ob sebi umljivo, da ostane Marija doma za varuhinjo.

Najstarejša sestra je stala na mlinskem dvorišču v trenutku, ko jo je Prochazka iskal v plesni dvorani.

Marija se je v letih privadila slišati godbo iz gostilne samo kot oddaljeno bučanje. V tihih nočeh se je svatovska godba razlegala po vsej vasi. Tako tudi danes. Kadar je zavel veter, so se glasbeni zvoki izgubili do koč in celo na mlínsko dvorišče so prihajali zvoki basov.

Marija pa jih ni dolgo poslušala. Povzročali so ji ostro bolečino kakor nagrobna godba, ki spravi v jok celo srečne dediče. Žalost pa je tem zvokom odzvočna deska. Ni mogla prenesti niti teh zamolklih basov in je odšla v kuhinjo.

V tihí kuhinji je bila sama med ostanki pojedine. Druge kratí bi bila pospravljala, umivala posodo, pometala, ali danes ji je roke vezala težka oslabeledost in hromila njeno voljo. Izprehodila se je po sobah. Vsa vrata so bila na stežaj odprta. V tej pijanosti je soba kazala rano, ki ji jo je prizadela Anina bala. Na podu je bil začrtan neprehojeni štirikotnik, na katerem je stala skrinja od nekdanj, a je zdaj ni bilo več tu. V svatovskem vrtincu so bili prenesli veliko jedilno omaro z dvema luknjičastima zračnicama na vežo.

Samo tako bi „DON CHISCIOTTE“

HUMORISTICNI LIST „DON CHISCIOTTE“, KI IZKAJA V JUGOSLOVANSKEM DELU TO-JA, NE SME VEC PRIHAJATI NA ANGLAMERISKO PODROCJE TO.

lahko prihajal v Trst

JUCA PIŠE PEPI

Draga Juca!

Kakor vidiš, te ani zopet je deževje nastopilo, radi tega kmet boji se, da na polju vse bo zgnilo. Takega vremena zlepa v našem mestu še ni bilo, ponekod celo drevesa s koreninami je med spulilo. Morda kdo mi bo očital, da le o vremenu tožim, a o dnevnih pripetljivostih nič načelnega ne sprožim. V tem pogledu tole rečem: da nikoli preklicala dane jaz ne bom besede, ki sem jo nekemu dala. A karakterji različni se na svetu tem dobijo, ki zdaj za, zdaj zopet proti derejo se in kričijo. Kar se pa vremena tiče nisem upanja izgubila, v juliju se menda voda iz oblakov bo izlila. Upajmo, da bo avgusta se bo vreme ustalilo, sicer se kopalcem letos bo zelo slabo godilo. Za slovensko govorico so pa v Trstu časi hudi, vladajoča ji gospoda nič ugodnosti ne nudi. Vsak Malajec, vsak Zamorec lahko krulita po svoje, a Slovenec naj bo obsojen, da le s strahom svojo poje. Potlej pa še kdo naj trdi, da fašizem je izginil, malo se je le potuhnil, zdaj je spet na dan pritrinil. Vsled deževja, pa ti rečem, revmatizem mi nagaja, zdaj me v hrbtu nadleguje, zdaj v kolenih spet razsaja. Tudi naša mati toži, da jo trga po kolenu, tudi ona pripisuje to nestalnemu vremenu.

V Anglijo je vest prispela, da Amerika poslala do nadaljnega ne bo ji več pomoči od Maršala. Tudi v Francijo prispelo je enako sporočilo, ki menda francosko javnost ni prav nič razveselilo. Je hudo, če od nekoga sanjaš same lepe sanje, pa čez noč ti pismo piše, da zavzel je drugo stanje. Skozi okno, zopet vidim je pričelo deževati. Brez dežnika prav nikamor ni mogoče se podati. To se mora spremeniti, kar tako ne gre več dalje. Saj za dežjem do zdaj vedno sončni žarek posijal je. Te pozdravlja

TVOJA PEPA

Mihec in Jakec

MIHEC: Ali se ti zdi prav, da sta zdaj po obsodbi »Primorskega dnevnika« izključena tudi oba branilca, odvetnika Ferluga in Kukanja?

JAKEC: Popolnoma prav! Kakšno bi bilo pirovanje, kjer sedita samo novoporočenca brez kumov? Če je obsojen obtoženelec, naj gresta zraven še oba kuma — branilca. To je justica!

Policijski humor

Neprekosljivo so zadeli stari Grki bistvo humorja, ko so ga upodabljali kot boga, ki se z enim očesom smeje, z drugim pa joče. Redek je humor, ki odgovarja tej mišni grški opredelitvi. In kdo bi si mogel misliti, da se tak klasičen humor lahko poraja v poslopju, ki gotovo ni bilo zidano za humoristične

podvige: V palači policijskega ravnateljstva v Trstu. Okrog tržaške policije sicer cvete mnogo — premnogo — humorja, ampak ta humor delamo mi, navadni zemljani. Policija sama se vedno resno drži. Naslednji primer pa nam dokazuje, da ima vendar tudi policija še precej smisla za humor.

Od boga navdahnjeni humorist je namreč moral biti tisti policijski uradnik, ki je dal nabitj na vrata št. 63 v III. nadstropju poslopja tržaškega policijskega ravnateljstva sledečo tablico:

Ufficio stranieri
Alliens office
Bureau des étrangers
Fremden Büro
Urad za tužce.

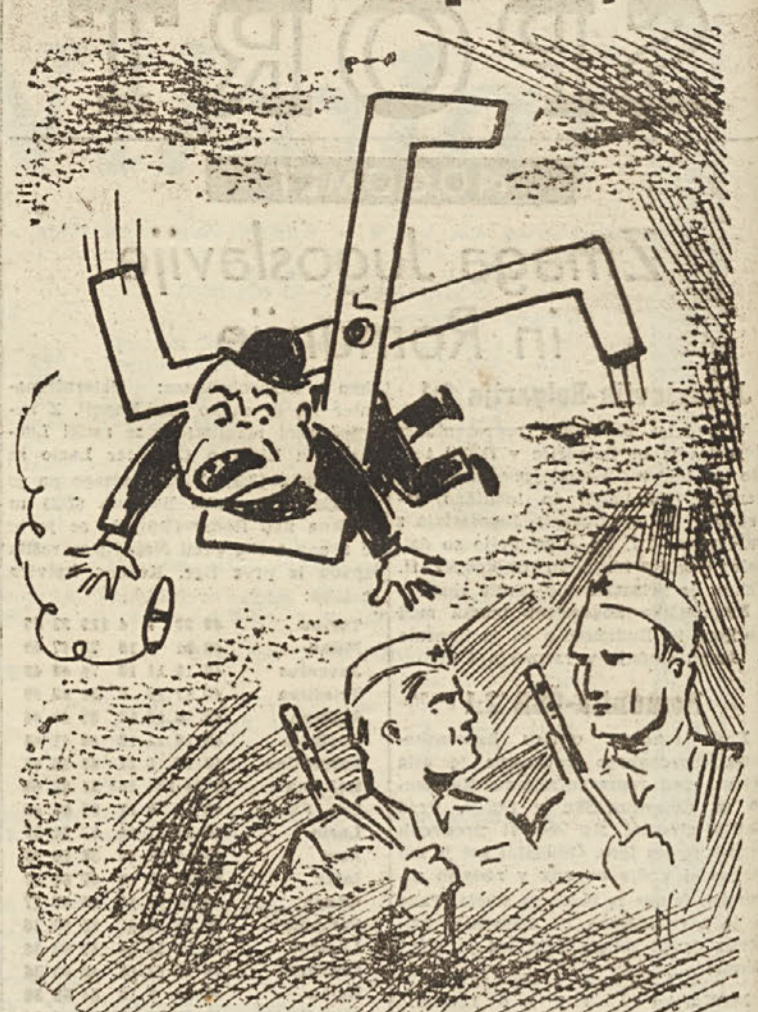
Cim sem ugledal ta napis, je bil moj obraz namah točna maska klasičnega grškega boga humorja. Z levim očesom sem se jokaj, ko sem videl, da je slovenska označba na petem in zadnjem mestu in da imajo tu na tržaških tleh, kjer mi Slovenci živimo že nad tisoč let prednost pred nami Francozi in Nemci. A desno oko se mi je zasmajalo, ko sem obenem ugotovil, kako je brihtni policijski humorist ofrnalil Nemce s tem, da je njihov jezik postavil šele na četrto mesto, med tem ko bi jim glede na njihove zasluge za človeštvo v zadnji vojni pritikalo vsaj drugo mesto, takoj za Italijani.

Hvaležni moramo biti naši policiji, da tako lepo skrbi za razvedrilo ubogega občinstva, posebno slovenskega, in hud dvom se mi zbuja, če mogoče vendar nismo v zmožnosti, ko naši vrli, nepristranski policiji osporavamo častni pridevek »najboljše na svetu«.

Začetek romana pisanega v letu 2000

Bilo je leta 1948, ravno na dan, ko se je rodil prvi tržaški guverner...

Gentelman plačuje

L. 1943. Churchill: «Tovariša, tovariša, pomagajta mi iz klešč! Po zmagi vama povrnem».

L. 1948. so Churchillovi sinovi v Trstu zveli partizanom celo sedež.

Shod v Mavhinjah

Koliko jih je bilo, se ne da točno ugotoviti, nekateri trdijo, da se jih je zbralo 299, nekateri trdijo, da jih je bilo celo 300. Prireditelji niso še danes na jasnem, ali je to veliko ali je malo. Slab obisk je pripisati dejstvu, da se je večina članov že izselila v Argentino. Shod se je razvil v spontano navdušenje za vse, kar je na liniji njih gospodarjev in v ogorčenje do vsega, kar je Slovincem v korist. Ljudstvo ima od tega shoda veliko korist — namreč to, da se ga ni udeležilo. Kdaj bo prihodnja slo-

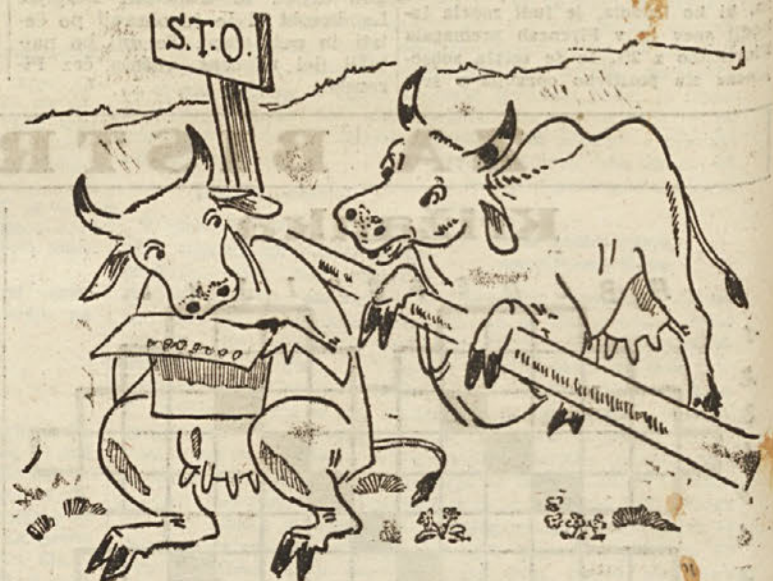
vesnost se še ne ve, vsekakor bo treba pohiteti, dokler ne odide na pot preko morja še zadnjih 299 pristašev.

Poznajo jo!

Nekje v Trstu so vlomili in odnesli milijon lir. Gospodar je obupan vil roke, a žena je predlagala, naj bi poklical policijo. Tedaj pa je mož energično povedal: »Ne, tega pa ne, dovolj, da so mi odnesli milijon, še policijo naj bi klicaj kaj ne, da mi bo še kaj zmanjkalo!«

TO in kravja zadeva

(Objavljen je odlok, da mleko, ki prihaja na tržaški trg, ne sme biti polnomastno, ampak sme vsebovati kvečjemu 3% maščobe. Ta odlok ima očiten namen, da štiti italijanske dobavitelje proti boljšeemu mleku jugoslovanskih dobaviteljev.)

Furlanska krava: Zdravo, tovarišica iz Jugoslavije! Lepo od tebe, da prihajaš na obisk. S čim ti lahko postrežem?

Jugoslovanska krava: Zelim, da me sprejmeš v šolo. Rada bi se naučila, kako se proizvaja mleko s samo 3% maščobe.

Furlanka: Draga moja, tu si na krivi poti. Moje mleko je kakor tvoje. Ampak tvoj gospodar je prepošten. Njega pošlji za nekaj tednov sem k nam, da se nauči, kako se mleko prodaja.

Jugoslovanka: Mu-u?????
Furlanka: Mu, mu!!!!!